

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Stereotypizace "jiného" v dobrovolnickém turismu  
v indickém Ladaku**

**Jana Fialová**

Plzeň 2021

**Západočeská univerzita v Plzni**  
**Fakulta filozofická**  
Katedra antropologie  
**Studijní program Antropologie**  
**Studijní obor Sociální a kulturní antropologie**

**Bakalářská práce**  
**Stereotypizace "jiného"**  
**v dobrovolnickém turismu v indickém Ladaku**  
**Jana Fialová**

*Vedoucí práce:*

Mgr. Jan Kapusta, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2021* .....

#### Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Janu Kapustovi, Ph.D. za ochotu, cenné rady a doporučení poskytované v průběhu vedení této bakalářské práce. Dále chci poděkovat všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a podělili se se mnou o své zkušenosti. Ráda bych poděkovala také své rodině a všem přátelům, kteří mě při psaní této práce podpořili.

# Obsah

<b>1 Úvod</b> .....	<b>7</b>
<b>2 Teoretická část</b> .....	<b>8</b>
2.1 Stereotyp/stereotypizace.....	8
2.2 Dobrovolnictví a cestování.....	10
2.2.1 Akulturace.....	11
2.2.2 Dobrovolnictvím k vyvrácení stereotypů.....	12
2.3 Buddhismus.....	12
2.3.1 Morální zásady buddhismu.....	13
2.3.2 Tibetský buddhismus.....	13
2.3.3 Náboženství.....	14
2.4 Rozvojové země.....	15
2.4.1 Vzdělání v rozvojových zemích.....	15
2.5 Indie.....	16
2.5.1 Západní interpretace Východu.....	17
2.5.2 Ladakh.....	17
2.5.3 Brontosauři v Himálajích.....	18
<b>3 Metodologie</b> .....	<b>19</b>
3.1 Kvalitativní výzkum.....	19
3.1.1 Ex post.....	20
3.1.2 Zúčastněné pozorování.....	20
3.1.3 Rozhovory.....	21
3.1.4 Výběr výzkumného vzorku.....	21
3.2 Průběh rozhovorů.....	23
3.3 Analýza dat.....	24
<b>4 Interpretace výsledků</b> .....	<b>25</b>
4.1 Motivace.....	25
4.2 Rozvojová země.....	26
4.2.1 Nebezpečná, špinavá a chudá Indie.....	26
4.3 Problém generalizace.....	29
4.3.1 Delhi.....	32
4.3.2 Mulbekh.....	35
4.4 Škola.....	35
4.4.1 Technologie.....	37

4.4.2 Generační rozdíl .....	38
4.5 Buddhismus.....	39
4.5.1 Náboženství vs. filozofie.....	39
4.5.2 Moudrost.....	40
4.5.3 Meditace .....	41
4.5.4 Materiální strana buddhismu.....	42
4.6 Etika/morálka/pravidla .....	42
4.6.1 Kontakt .....	43
4.6.2 Vegetariánství .....	44
4.6.3 Alkohol .....	44
4.7 Životní podmínky.....	45
4.8 Porovnání s českou kulturou.....	45
4.8.1 Muži/ženy.....	46
4.8.2 Přátelskost.....	46
4.8.3 Přístup ke vzdělávání.....	47
4.8.4 Volný čas v přírodě.....	48
4.8.5 Nevděčnost Čechů.....	48
4.9 Média .....	49
<b>5 Závěr .....</b>	<b>50</b>
<b>6 Zdroje .....</b>	<b>52</b>
6.1 Internetové zdroje.....	54
<b>7 Přílohy .....</b>	<b>56</b>
<b>8 Resumé.....</b>	<b>69</b>

## 1 Úvod

Předmětem mé bakalářské práce jsou stereotypy, s nimiž se lze setkat mezi západními dobrovolníky v indickém Ladakhu.

Spolu s dalšími třiceti dobrovolníky jsem strávila léto 2019 v Indii. V první části pobytu jsme učili děti v místní škole v buddhistické vesnici Mulbekh na severu Indie. Výuka probíhala dopoledne a odpoledne jsme trávili čas převážně s absolventy této školy, kteří nám ukazovali, jak vypadá jejich každodenní život. Ve druhé části pobytu jsme pak samostatně neorganizovaně cestovali a poznávali různé kouty Indie.

Sama jsem před odjezdem do Indie měla určité představy o buddhismu, o tom, jak bude Indie vypadat nebo jak funguje místní život a mnohé další. Během pobytu se nejedna z nich ukázala jako mylná. Předpokládala jsem, že i u ostatních dobrovolníků mohlo dojít k proměně názorů, a proto jsem se chtěla pokusit zjistit, zda se tyto představy shodují u více dobrovolníků a zda se objevují stereotypy spojené s rozvojovými zeměmi a buddhismem. Konkrétně se zabývám strachem, generalizací Indie, místní školou, buddhismem a životními podmínkami. Část věnuji také motivaci dobrovolníků, zda jsou jejich motivy čistě altruistické, dále porovnání s českou kulturou a vlivu medií.

Cílem této práce je zjistit, zda se objevují stereotypy v jednotlivých tematických kategoriích a následně ověřit, zda se respondentům tyto stereotypy během pobytu potvrdily či vyvrátily respektive, jak se shodují anebo odlišují předchozí očekávání a žitá zkušenost. Zároveň se pokusím nalézt odpovědi na otázky, zda lze dojít k mezikulturnímu porozumění, jestli se dobrovolníci dokážou přenést přes vžitě představy „jiného“, zdali lze stereotypy vyvrátit krátkodobou dobrovolnickou zkušeností a jaký vliv má na vyvrácení stereotypů míra kontaktu s hostitelskou komunitou.

V teoretické části uvádím a vysvětluji pojmy, které úzce souvisí s tématem, kterému se věnuji. Začátek tohoto úseku je věnován stereotypům, vymezení pojmu a tomu, jak a proč stereotypy vznikají. Dále se věnuji cestování a dobrovolnictví, jeho vlivu, novodobému vývoji a dobrovolnické motivaci. Následuje krátká historie buddhismu a představení jeho základních myšlenek a zásad. Také se věnuji přímo tibetskému buddhismu a chápání termínu náboženství jako takového. Následně uvádím informace o vymezení rozvojových zemí a následuje stručná charakteristika Indie a Ladakhu, společně se západní interpretací východu a představením neziskové organizace Bron-tosauři v Himálajích, se kterou jsme do Indie jeli.

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu složeném ze zúčastněného pozorování a dvanácti polostrukturovaných rozhovorů. Tyto metody podrobně rozepisují v části věnované metodologii, společně s výběrem výzkumného vzorku a následnou analýzou vytvořených dat.

## 2 Teoretická část

### 2.1 Stereotyp/stereotypizace

Původ slova „stereotyp“ pochází z řeckého *stereós* (pevný či tvrdý) a je spojeno se slovem *týpos*, to může být překládáno jako úder, ráz, forma nebo charakter. Složením těchto slov dohromady vznikne „pevná forma“. Už z názvu je tedy jasné, že je to něco, co se pevně drží, něco, čeho se těžko zbavujeme (Rejzek 2001:602).

Do odborného diskurzu tento pojem uvedl Walter Lippmann v roce 1922 ve své publikaci *Public Opinion*. Definuje stereotyp jako „obraz v lidské hlavě“, tedy obraz nějakého jevu, který je založen na zkušenosti s ním. Ukázal, že stereotypy jsou nezbytné pro orientaci ve světě. Chápe stereotypy jako ekonomickou úsporu, kterou přináší při orientaci v nových faktech (Bartmiński 2016:61).

Otázky po podstatě a funkci stereotypu se objevují zejména v pracích z oblasti sociologie, psychologie a filozofie. Odpovědi na tyto otázky závisí na tom, jaká oblast tento jev zkoumá (Bartmiński 2016:61). Definice stereotypů je mnoho, například autoři Burton a Jirák (2001:187) se shodují na tom, že stereotyp je zjednodušená reprezentace, která se ve společnosti předává po řadu let. „Stereotyp svým způsobem deformuje původní předlohu, neboť je nejen zjednodušením, ale současně zjednodušené rysy přehání“ (Burton, Jirák 2001:187). V souvislosti s etnickým či sociálním zařazením mohou stereotypy podnítit negativní vnímání, stigmatizaci nebo sociální exkluzi těch osob, ke kterým se stereotyp vztahuje.

V první polovině 20. století iniciovala skupina polských badatelů v čele se Stanisławem Bystrońem výzkum vztahů mezi různými etnickými skupinami, a to na základě opozice MY vs. ONI. Stereotyp je podle nich konstruován na základě rozdílu mezi mojí skupinou lidí (My, autostereotyp) a cizí skupinou (Oni, heterostereotyp), tedy naše/moje vs. jejich (Bartmiński 2016:62). Lidé uvažují ve stereotypech i o své vlastní skupině, autostereotypy bývají spíše pozitivní, jedinec si svou skupinu idealizuje. Naopak z heterostereotypů vznikají kritické předsudky a skupina bývá odsouzena bez hlubšího prozkoumání. Například o své vlastní skupině budeme mluvit jako o milých, přátelských a štědrých lidech, zatím co o skupině druhé jako o nepříjemných, nepřátelských a lakomých.

Stereotypizace je úzce spjata s kategorizací. Lidská mysl je závislá na kategorizaci, člověk potřebuje ostatní osoby umístit do kategorie. Díky stereotypům máme alespoň základní informace o té určité kategorii. To nám umožňuje orientovat se v každodenním světě. Tyto informace se ale odvíjí od typického jedince, tím přehlízíme jedincovu individualitu. Velkou roli zde má například efekt prvního dojmu (Janošová, nedatováno).



Stereotyp se z kategorie stane, až když ho spojíme s určitou představou, do té doby je kategorie neutrální. Stereotypní myšlenkové konstrukce mohou vznikat spontánně na základě vlastní zkušenosti. Častěji ale bývají předávány z generace na generaci skrze výchovu, socializaci a veřejné mínění (Kreisslerová 2014:346). Aby byl systém klasifikace funkční, samotní aktéři musí pevně stát za názorem, že existuje rozdíl, ve kterém se liší jejich skupina od skupiny jiné (Eriksen 2008:319).

Podle Průchy (2010:108) jsou stereotypy v každém etnickém či národním společenství, vztahují se k příslušníkům jiných etnik, národům, rasovým či náboženským skupinám. Pro označení těchto lidí se používají etnofaulismy, které se mohou vztahovat nejen k samotným obyvatelům, ale i k jejich jazyku, mentalitě, odívání nebo zvykům. Mohou mít zesměšňující či vulgární charakter.

Nejvíce stereotypů existuje o sousedních národech. Stereotypy mohou být vytvořeny na základě falešného obvinění, které někdo záměrně rozšíří (Ivankovičová 2006:155–156). „Stereotyp může být přehnaným, přespříliš zobecňujícím a ideologicky zatíženým popisem sociální skutečnosti“ (Eriksen 2008:319).

Stereotyp se dá vyzorovat také zaměřením na to, jaký člověk je na rozdíl od ostatních členů dané skupiny za pomoci odporovací spojky „ale“. Např. ze souvětí „Je Američan, ale není tlustý“, se dozvídáme, že typický Američan je tlustý. Tím získáváme implicitní informace o stereotypu sledované skupiny (Bartminski 2016:68).

Se stereotypy úzce souvisí pojmy předsudek, diskriminace, rasismus, které bývají často právě s pojmem stereotyp zaměňovány, a proto považují za důležité si je vyjasnit. Když se mluví o stereotypyech, jedná se pouze o představy jedince. U předsudků jde o zaujetí konkrétního postoje (Weinerová 2014:9).

Předsudky mohou být pozitivní i negativní, častěji se ale objevují předsudky záporného charakteru. Předsudky se projevují i v chování. Ukazují se ve slabších formách, například omezením sociálního kontaktu s danou sociální skupinou. Můžou ale vyústit až ve fyzické napadání nebo dokonce může dojít ke snaze o vyhlazení celé skupiny (Janošová, nedatováno). Je mnoho teorií o vzniku předsudků, podle Janošové (nedatováno) by se dalo sumarizovat, že na vzniku předsudků má podíl: „Autoritářská osobnost, nedostatek informací o posuzované skupině, soutěživá situace, oficiální akceptace diskriminačních postojů, nevzdělanost, přejímání předsudků od rodičů a dalších osobních vzorů.“

V případě diskriminace jde již přímo o lidské jednání, nejčastěji se můžeme setkat s vyčleněním jedince ze skupiny. Může se objevovat například ve školním prostředí na základě fyzického vzhledu nebo sexuální orientace. U rasismu se jedná o celý ideologický systém, který legitimuje méněcennost určité skupiny lidí. Jednoznačnému vymezení pojmu rasismus se dnes mnozí autoři vzpírají a přicházejí s osobitými přístupy,

kteře zakládají na biologických, antropologických, historických nebo sociologických argumentech (Weinerová 2014:9).

Media se významně podílejí na vzniku stereotypů. Snaží se udržet pozornost příjemce a naplnit jeho očekávání, a tak využívají šablony a stereotypy pro jednodušší a jednoznačnější chápání dané zprávy. Míru skutečného vlivu medií lze jen velmi těžko určit. Prezentovaná mediální realita je natolik vžitá, že na jejím základě uvažujeme o světě skutečném. Člověk, který se z medií učí, si při posuzování zprostředkované mediální zprávy mnohdy neuvědomí, že média sociální skutečnost značně přetváří, a tak hodnotí svět podle informace, o které často ani neví, odkud pochází (Mičienka, Jiráček 2007; Gerbner et al. 2002).

Stereotypy můžeme měnit na základě vlastní zkušenosti, například při cestování. „Bývá to právě konfrontace s cizí krajinou, kulturou, městem – či lidmi, kteří se na svět dívají jinak – co nás přivádí k zamyšlení nad relativitou světonázorů. V kontrastu vůči „jinému“ se také intenzivněji ukazuje, jak významnou součástí naší vlastní identity ony symbolické systémy jsou“ (Karlova 2014:73).

Stereotypy jsou emočně ovlivněné zkreslené představy spojené s určitým přesvědčením. Nejčastěji vznikají následkem simplifikace a generalizace. Stereotyp nám pomáhá chápat svět kolem nás, pomáhá nám určit, co kam patří, co jak vypadá a kdo se jak chová, což souvisí s tím, jak se v životě učíme a jaké názory vstřebáváme. Ze sociálních stereotypů vznikají předsudky. Člověk, který má předsudky, soudí okolí podle jasně definovaných postojů, nezvažuje žádná jiná alternativní vysvětlení, nepřipouští, že to může být jinak. Nejčastěji se objevují stereotypy politické, rasové, etnické, třídní a takové, které jsou založené na sexuální orientaci nebo fyzickém vzhledu. Jsou důležitým a nedílným prvkem společenského vědomí, bez nich bychom nedokázali chápat, co se kolem nás děje.

## **2.2 Dobrovolnictví a cestování**

Asociace mezi dobrovolnictvím a cestováním má svůj počátek již v 19. století, kdy misiónáři, doktoři a učitelé cestovali, aby pomáhali po celém světě. Až nedávno se rozmohlo dobrovolnictví i mezi neodborníky a očekává se jeho růst. V dnešní době si dobrovolník může vybrat z mnoha humanitárních projektů a destinací. Cílem dobrovolnictví je pomoci lidem, kteří jsou určitým způsobem znevýhodněni. Může se jednat například o pomoc se vzděláváním nebo s rekonstrukcí či stavbou. Existuje také mnoho projektů ochrany zvířat, rostlin, budov, eventuálně pomoci po přírodní katastrofě nebo válce (Benson 2011:1–2).

Neziskové organizace, které se zabývají dobrovolnickými projekty, nabízejí lidem mnoho zkušeností a kritickou perspektivu o rozvoji. Cílem dobrovolnictví je výměna nápadů, znalostí, utváření nových sítí a mezinárodních vazeb. Dobrovolnictví není placené a dobrovolník si většinou všechny výdaje musí platit sám, ale najdou se i organizace, které přispívají například na dopravu nebo ubytování.

Dobrovolnictví je velice nestrukturovanou a roztržštěnou formou cestovního ruchu. Ještě donedávna o něm nebyly zmínky v odborné literatuře (Mustonen 2006:160–162). Dobrovolnictví může být formální, tedy jedinec skrze nějakou organizaci poskytne pomoc druhým, anebo neformální, kdy jedinec jedná sám od sebe a například odnese sousedce nákup. Existuje i několik perspektiv zkoumání dobrovolnické participace. První z nich je perspektiva nezisková, ta chápe dobrovolnictví jako altruistickou pomoc. Perspektiva druhá chápe dobrovolnictví jako komunitní nutnost občanské společnosti a poslední je perspektiva volnočasová, podle této perspektivy dobrovolníci využívají svého volného času k sebevyjádření a uplatňují tvořivost. Tyto perspektivy se mohou navzájem překrývat (Frič, Pospíšilová 2010:9–20).

Dobrovolnictví se neustále vyvíjí, a tak existuje mnoho přístupů v chápání toho, co dobrovolnictví je a co už ne. Existuje mnoho názorů na nové trendy v dobrovolnictví 21. století a objevuje se kritika dnešní dobrovolnické motivace. Dobrovolníci často přemýšlí o tom, čím je dobrovolnictví obohatí, nepomáhají proto, že mají volný čas a chtějí pomoci, ale proto co jim to přinese. Vybírají si, komu svůj čas poskytnou a proč, a altruistické motivy se posunují do ústraní. Díky dobrovolnické práci lze získat vhodnou kvalifikaci, respekt důležitých lidí, nebo se seznámit s potenciálním partnerem. James Andreoni přišel s konceptem hřejivého pocitu, tvrdí, že i dobrý pocit ze smysluplné práce ve prospěch druhých nebo celé komunity je vlastně zisk. Tím se otevírá otázka, zda dobrovolnictví vůbec může být čistě nesobecké. Motivace čistě altruistického dobrovolníka by byla tedy pouze touha pomáhat druhým, zatímco nečistí altruisti jsou motivováni hřejivým/dobrým pocitem (Frič, Pospíšilová 2010:105–107).

### **2.2.1 Akulturace**

Jakákoliv forma cestovního ruchu ovlivňuje přírodní prostředí a sociálně kulturní systémy dané lokality. Podle Křížka a Neufuse (2011) je jedním z těchto projevů právě akulturace, vyznačující se změnou kultury a společnosti v důsledku styku kulturně odlišných společenských skupin, přičemž skupina, která je méně technicky vyspělá, přijímá prvky kultury návštěvníků. Tento proces může rychle a výrazně změnit životní úroveň místní komunity (hygienické návyky, léčba, motivace pro rozvoj, atp.).

Známou definici pojmu akulturace společně předložili v roce 1935 R. Redfield, R. Linton a M. J. Herskovits. Podle těchto autorů akulturace vzniká stálým a bezpro-

středním kontaktem skupin z různých kultur. V důsledku toho může dojít ke změně kulturních vzorců v jedné či obou skupinách. Dlouhodobá a intenzivní akulturace však může vést také ke splynutí dvou dříve autonomních kultur a vzniku nového sociokulturního systému.

### **2.2.2 Dobrovolnictvím k vyvrácení stereotypů**

Dříve se tvrdilo, že krátký časový rámec a obecná povaha většiny zážitků z kulturního cestovního ruchu činí tento zážitek povrchním a málo autentickým. Ovšem je nepravděpodobné, že by se obyčejní cestovatelé dočkali stejně hluboké interakce a zkušenosti jako dobrovolníci. Intenzivní kontakt s hostitelskou komunitou je v otázce vyvrácení stereotypů velmi důležitý. McIntosh a Zahra ve svém kvalitativním výzkumu s dvanácti australskými dobrovolníky, pracujícími na Novém Zélandu, zkoumali, zda je povaha dobrovolnické turistiky vzájemně výhodná pro hostitele i dobrovolníka. Mimo jiné se ukázalo, že dobrovolníci dokázali přijmout hostitelskou komunitu a jejich kulturu a došlo k mezikulturnímu porozumění (McIntosh, Zahra 2008:166–179).

Podobnou otázkou se zabývají také Wearing a Grabowski. Podle nich je dobrovolnická turistika obousměrný proces sdílení znalostí s cílem obnovit pocit rovnosti mezi sebou a ostatními. Na základě dotazníků vyplněných 21 dobrovolníky neziskové organizace Youth Challenge Australia došli k závěru, že existují modely, kdy velmi intenzivní kontakt posiluje vztah mezi hostiteli a dobrovolníky do takové míry, že poskytne dobrovolníkovi potřebné znalosti, aby mohl projít procesem adaptace: toto sladění cílů a mocenská rovnost minimalizují mezikulturní nedorozumění a dochází k přenesení se přes původní představy (Wearing, Grabowski 2011:193–205).

## **2.3 Buddhismus**

Zakladatelem buddhismu je Siddhatta Gautama Buddha. Buddha není vlastní jméno, jedná se o označení „osvícený“. Narodil se na hranici Nepálu a Indie jako syn krále z klanu Šakjů přibližně v době 600–400 př. n. l., není přesně jasný rok jeho narození ani úmrtí. Když dospěl, odešel od své rodiny a začal hledat smysl života, který našel v harmonii těla a mysli. Tohoto cíle dosáhl, když našel čtyři pravdy (o utrpení, o vzniku utrpení, o ustání utrpení, o cestě vedoucí ke konci utrpení), které se staly základem pro jeho učení. Tímto poznáním se stal Buddhou. Učení vyrovnanosti a pokoje předával svým žákům a tím se i živil. Jeho život ale není plně historicky doložený, jsou i lidé, kteří tvrdí, že Buddha vůbec neexistoval. Své učení Buddha nazval Dharma (skutečný zážitek, realita, vysvobození i pravda). Po Buddhově smrti se po mnoho let jeho učení pouze vyprávělo, ale nezapsalo se, a tak postupem času vzniklo hned několik škol (Procházka 1926:7–12; Williams, Tribe 2011:32–41).

### 2.3.1 Morální zásady buddhismu

Úlohou Buddhy je pouze ukázat jedinci cestu tak, aby se naplnilo jeho vysvobození, lidé se musí sami snažit se k buddhismu dopracovat a prožít ho. Buddhismus měl vždy i laické příznivce, kteří se snažili podle svých možností žít ve smyslu Buddhova učení, i přestože nemohli žít jako mnichové. Pro laické stoupence Buddhovy existuje v plné platnosti pět přikázání. Přikázání je mnohem více, ovšem tyto jsou naprosto nevyhnutelné. Nezabít žádného živoucího tvora, nebrat co není dáno, vyhýbat se necudnému životu, nelhat a neholdovat opilství. Dodržování těchto morálních požadavků ochrání jedince po smrti před padnutím do nižších světů (Procházka 1926:190–197).

### 2.3.2 Tibetský buddhismus

Do Tibetu údajně buddhismus uvedl Padmasambhava, známý také jako Guru Rinpoče, asi v 8. století. Tibetský buddhismus vznikl sloučením tří hlavních proudů buddhismu (Hínajána, Mahájána a Vadžrajána) v jednu tradici. Tibetský buddhismus bývá také někdy označován jako lamaismus, v dnešní době se ale od tohoto názvu upouští kvůli tomu, že býval používán pejorativně.

Vliv tibetského buddhismu se postupem času začal takřka spontánně rozšiřovat na všechny světové strany a značným způsobem se vmísil do formování duchovního a materiálního života mnoha zemí himálajského pásu a Vnitřní Asie. Do Ladakhu, označovaného jako „Malý Tibet“, se tibetská forma buddhismu dostala již v polovině 9. století a je tam přítomna dodnes (Kolmaš, Malina 2002:63–64). V důsledku čínské okupace Tibetu v roce 1950 velké množství buddhistů emigrovalo do celého světa, především do Nepálu. Celkový počet stoupenců tibetského buddhismu dosahuje až 20 milionů (Holba 2008:111).

Náboženská komunita v Tibetu se dnes skládá převážně z buddhistických laiků, další část mnišské komunity zastupují novici a malou skupinu tvoří mniši, kteří splnili všechny řeholní služby (Slobodník 1999:126). Tibetský duchovní učitel buddhismu se nazývá láma, označení pro nejvyššího lámu je dalajláma. Současný 14. dalajláma je Jeho Svátost Tenzin Gjamcho.

Buddhismus bývá někdy označován jako duchovně-filosofický systém, filozofický směr, systém náboženské praxe, náboženství míru, prastaré náboženství, neteistické náboženství (tedy náboženství bez boha). To, jestli je buddhismus náboženství nebo není, záleží na pochopení náboženství jako takového. A jelikož neexistuje univerzálně přijímaná definice náboženství, nemůže ani být jasné, zda buddhismus náboženství je. V následující kapitole v krátkosti představím některé významné definice náboženství.

Podle Procházky (1926:192) je mezi Buddhovým učením a ostatními náboženstvími založenými na předpokladu boha rozdíl tento: Buddha hlásá překonání života a ukazuje k tomuto cíli vedoucí cestu. Náboženství hlásá snahu po nejvyšším bytí, po životě v nejvyšší formě, po sloučení s bohem. Kdo prahne po dosažení nejvyšší dokonalosti a osvobození, ten ať sleduje Buddhovo učení.

### 2.3.3 Náboženství

Existuje obrovské množství způsobů, jak chápat termín náboženství. Na dějinných proměnách jeho významu je výjimečně dobře patrné působení nejrůznějších dobových vlivů. Náboženství se v nějaké podobě vyskytuje v každé lidské společnosti. Náboženství je stále předmětem zájmu mnoha vědních oborů. I v dnešní době je velmi významné a ovlivňuje ekonomická, politická i morální rozhodnutí. Dodnes neexistuje univerzálně přijímaná definice náboženství. Je ovšem několik základních teoretických tradic, které mají stále vliv i na dnešní vědce (Váně 2014:2–3).

Durkheim v náboženství hledá především sociální funkci, která představuje symbolický, morální a rituální základ společnosti. A Weber uvažuje o náboženství jako o zdroji a nositeli významů a motivací konstituujících společenský rozvoj (Váně 2014:2–3).

Podle Durkheima je náboženství „systémem věr a praktik, které se vztahují k posvátným věcem, tedy takovým věcem, které jsou oddělené a zakázané, a které spojují do jedné morální komunity zvané církev všechny ty, kteří k ní náležejí“ (Václavík 2014:37). Z Durkheimovy definice vychází funkcionální model, který chápe náboženství především jako systém mající ve společnosti specifickou funkci. Velmi vlivná a často citovaná funkcionalistická definice je také od sociologa Milтона Yingera: „[Náboženství je] systémem věr a praktik, pomocí nichž skupina lidí bojuje s konečnými problémy lidské existence. Je výrazem jejich odmítnutí kapitulovat před smrtí, poddat se frustracím, dovolit nepřátelství rozbít jejich lidské společenství“ (Václavík 2014:38).

Z Weberova vymezení vychází druhý typ, a to substancionální, který je založen na ideji společné podstaty všech náboženství. Tento model jasně definuje a vymezuje náboženství dle určených znaků a vlastností, proto dokáže jasně určit, co náboženství je a není. Substancionální definici vytvořil také M. E. Spiro. Definuje náboženství jako „instituci sestávající se z kulturně vytvořených interakcí s kulturně postulovanými superhumánními bytostmi“ (Václavík 2014:40).

Náboženství jsou neustále se měnící komplexy přesvědčení, praktiky a sociální instituce. Ve většině západních tradic nalezneme dvě velmi časté definice. První z nich zdůrazňuje víru a přesvědčení jedince a definuje náboženství jako soubor sdílené víry v duchy nebo bohy. Takto na náboženství pohlížejí lidé v kulturách silně formovaných

moderním křesťanstvím. Druhá se zaměřuje na emoce a identifikuje náboženství z hlediska úžasu směrem k neznámému. Obě zahrnují myšlenku, že ve světě je něco víc, než se na první pohled zdá. Je důležité uvědomit si, že definice náboženství nejsou jen akademickými záležitostmi, ale jsou i záležitostmi společnosti, kterou studujeme. Toto je i jeden z důvodů, proč se mnoho autorů přímé definici náboženství vyhýbá a zaměřuje se spíše na poznání hranic náboženství (Bowen 2015:1–9).

Ninian Smart se nesnažil náboženství definovat, ale spíše přiblížit a vysvětlit jeho koncept. Smart chápe náboženství skrze sedmidimenzionální model. Náboženství se podle něj skládá z těchto dimenzí: narativní (mytologie), rituální, etická (morálka), doktrinální (nauka), institucionální, zkušenostní a materiální (předměty a stavby) (Kostičová 2020:5–6).

## **2.4 Rozvojové země**

Termín rozvojová země je velmi sporný, neexistuje jediná celosvětově přijímaná definice. Jsou lidé, kteří stále rozdělují země na dvě kategorie, a to na západní svět (dlouhý život a malá rodina) a země třetího světa (krátký život, velká rodina). Takové rozdělení se dalo používat do osmdesátých let 20. století. Dnes už je svět kompletně jiný a mnohé země, které patřily do tzv. třetího světa, mají dnes podobnou úroveň jako země západního světa. Každá země se vyvíjí jinak a jinou rychlostí a situace uvnitř zemí není všude stejná, je proto důležité zkoumat velikost rozdílů nejen mezi jednotlivými kontinenty nebo jejich částmi, ale také mezi nejchudšími a nejbohatšími částmi dané země (Hans Rosling).

Rozvojovou bývá obvykle označována země s nižší životní úrovní obyvatelstva, méně rozvinutým průmyslem a nízkým HDI (zdraví, přístup ke vzdělávání a životní úroveň). Existuje několik problémů spojujících tyto země. Prvním z nich je populační růst, který je i přesto, že v posledních letech klesá, stále závažným problémem. Školství, armáda a zdravotnictví mívají velmi nízkou úroveň. Vzdělanci často migrují do zahraničí. Značná chudoba v těchto zemích bývá často spojována s prohlubujícím se problémem znečištění životního prostředí. Další problém může být velice nízká úroveň důchodu (Jeníček, Foltýn 2010).

### **2.4.1 Vzdělání v rozvojových zemích**

Kromě toho, že vzdělaní lidé mají častěji lepší zaměstnání a vydělávají si více peněz, jsou si více vědomi toho, jak se vyhnout zdravotním rizikům a jak žít delší a spokojenější život. Vzdělávání podporuje kreativitu, prosazování vlastních zájmů a pomáhá bránit vykořisťování (Human development reports 2010).

Celý svět čelí odrazujícím problémům, především: vzrůstajícímu břemenu dluhů, hrozbě ekonomické stagnace a úpadku, rychlému růstu populace, zvětšující se ekonomické nerovnosti uvnitř států i mezi nimi, válce, okupaci, občanskému boji, násilnému zločinu, úmrtím milionů dětí a rozšířené devastaci životního prostředí, kterým bylo možno předejít. Zatímco nedostatek základního vzdělání značného procenta populace zabráňuje společností účelně a razantně proti těmto problémům vystupovat, tyto problémy si vynucují snahy uspokojit základní vzdělávací potřeby (Jomtien 1990).

## 2.5 Indie

Indie byla mnoho let britskou kolonií, v roce 1947 se osamostatnila a oddělil se od ní Pákistán a současná Bangladéš. Indický nástup na mezinárodní scénu byl po politické stránce skoro perfektní. Na rozdíl od jejích sousedů (Čína, Severní Korea, Vietnam) si uchovala parlamentní demokracii. V roce 1991 proběhla v Indii hospodářská revoluce a do země se přesouvalo čím dál více významných zahraničních společností. Pokud někdo v dnešní době pomýšlí na Čínu jako na supervelmoc, nástupce po USA ve 21. století, zapomíná na to, že existuje také Indie. Ta bývá často neprávem opomíjena, Indie má totiž v několika ohledech větší potenciál. Je to dnes nejlidnatější demokratická země na světě a populaci Číny by měla přerůst do dvaceti let (Zemánek 2007). V letech 1990 až 2018 indické HDI vzrostlo z 0,431 na 0,647, míra dožití vzrostla o 11,6 let, očekávaná doba vzdělávání vzrostla o 4,7 let. Díky tomu se Indie dostává do střední kategorie lidského vývoje (Human development reports).

Na druhou stranu bude trvat mnoho let, než Indie nebude zařazována do kategorie rozvojových zemí. Na to, aby se z Indie stala země na úrovni Evropské unie, bude potřebovat nejméně celé 21. století. Aby se jí to podařilo, musela by velmi investovat do zkvalitnění infrastruktury, do vzdělání, zredukovat státní byrokracii, zjednodušit množství zákonů, urovnat situaci s Pákistánem a zlepšit podmínky malých zemědělců (Zemánek 2007).

Hrubý domácí produkt na obyvatele v Indii se pohybuje okolo 3000 dolarů na osobu, zaujímá tak 152. pozici, tím pádem je řazena mezi chudé rozvojové země. Na první pozici se nachází Lucembursko s HDP na jednu osobu ve výši 55 000 dolarů. V Indii se každý den narodí průměrně 67 385 dětí a každou minutu jedno z nich zemře. V roce 2017 bylo do nemocniční péče přijato o 150 000 dívek méně než chlapců, což ukazuje, že se dívkám věnuje méně pozornosti, co se týče péče o ně. Na druhou stranu míra úmrtnosti matek v Indii klesla o 6,2 %. Počet žen, které zemřou každý rok na komplikace způsobené těhotenstvím a porodem, klesl k roku 2017 ze 103 000 na 35 000 (Unicef).



### 2.5.1 Západní interpretace Východu

Fascinace Indií je jev, kterým se dlouhodobě zabývají výzkumníci v celé Evropě i u nás. Studuje ji mnoho oborů, například religionistika, etnologie, filosofie, politologie, ekonomie, atd. Hodně západních interpretací indických tradic se odvíjejí už od děl protestantských misionářů přelomu 18. a 19. století. Obracení Indů na „pravou“ víru se nedařilo, a tak se misionáři snažili důkladněji pochopit jejich tradice. Mnoho badatelů čerpá ze Saidova *Orientalismu*, který zastínil díla předchozích autorů, i přestože bývá kritizován. Ve své práci poukázal na to, že západní interpretace orientálních kultur přejala v dobách kolonialismu nově utvářené intelektuální elity ovládnutých zemí a západní myšlení dodnes tvoří základ jejich vzdělávacích systémů. Mnoho autorů politických studií týkajících se východní Indie založilo své teorie indické politiky právě na orientalistických výzkumech (Fárek 2014:9–23).

Základním problémem orientalismu je tvorba západních reprezentací orientu, které nemají s domácím chápáním a životem mnoho společného, jsou však pevně usazeny v akademické produkci (Fárek 2014:18). „Domnívám se, že orientalismus tvoří významnou složku moderní politicko-intelektuální kultury (tj. není pouze jejím výrazem), a jako takový vypovídá do značné míry spíše o „našem“ světě než o Orientu“ (Said 2008:23).

Podstatnou roli v procesu nepochopení indické jinakosti hraje evropské smýšlení o náboženství. Bálagangádharma ve své knize *Heathen in His Blindness* poukázal na to, že na jedné straně se pracuje se samozřejmým předpokladem univerzality náboženství, na straně druhé není žádná definice náboženství uspokojivá (Fárek 2014:29).

King v západní produkci o indických tradicích identifikoval jejich dvě hlavní reprezentace: „mystický východ“ plný spirituality a dávné moudrosti, které podle některých chybí na západě, a „militantní fanatismus“ čili obraz náboženských fundamentalistů, kteří jsou v současnosti odsuzováni za násilnosti v Indii (Fárek 2014:26).

### 2.5.2 Ladakh

Ladakh, který leží v severní části Indie (viz příloha č. 2.1), byl jednou z původních provincií Tibetu a byl pod duchovní vládou Jeho Svatosti dalajlámy. V té době byl rozdělen na tři okresy: Leh (tibetský buddhismus), Kargil (islám) a Skardu (islám). Po pádu tibetského impéria v 9. století ho ovládli nezávislí ladačtí králové. V polovině 19. století byl včleněn do Jammu a Kašmíru jako knížecí stát pod nadvládou Britské Indie. V roce 1947 získala Indie nezávislost a Jammu a Kašmír se stal indickým státem. Ve stejném roce přišel Ladakh o okres Skardu v důsledku čínské a pakistánské agrese kvůli územním nárokům. V roce 2019 se Ladakh stal samostatným indickým svazovým teritoriem a oddělil se od Jammu a Kašmíru (History of Ladakh).

Ladakh leží v nadmořské výšce od 3500 m n. m. Je to nejméně osídlená oblast Indie. V zimě je mnoho průsmyků v horách uzavřeno z důvodů hustého sněžení, a tak bývá odtržen od zbytku Indie. Klima v Ladakhu je velmi extrémní, v létě dosahují teploty 35° a v zimě až -40°. Také tam jsou dlouhá období sucha, a proto je nesmírně obtížné pěstovat ovoce a zeleninu a v zimě získávat vodu, jelikož zamrzá (Singh Jina 1998).

### **2.5.3 Brontosauři v Himálajích**

Brontosauři v Himálajích je nezisková organizace, která vznikla v roce 2012 oddělením od Hnutí Brontosaurus. Jejím zakladatelem a ředitelem je Jiří Sázel. Cílem této organizace je zajistit dostupné vzdělávání dětem v ladacké vesnici Mulbekh (viz příloha č. 2.2). Usiluje o postavení kampusu, který bude šetrný k životnímu prostředí a bude se rovnat evropské úrovni. Ve vesnici Mulbekh si místní v roce 1992 založili vlastní školu Spring Dales Public School. V roce 2008 do ní nastoupil ředitel Norboo, který se obrátil na tuto organizaci.

„Když jsme přijeli poprvé do školy v roce 2008, měla škola budovu prvního a druhého stupně a školní halu. Poskytovala vzdělání od první do desáté třídy pro 80 dětí. Ve škole nebyla pitná voda, elektrika, děti neměly lavice ani učebnice. Pracovalo v ní 8 špatně placených učitelů, kteří vyučovali mlácením dětí. S obratem kolem 250 tisíc Kč byla škola před zavřením.“ (Brontosauři v Himálajích)

Dnes už organizace pomohla získat 14 mil. Kč na rozvoj školy. Škola má aktuálně 21 zaměstnanců, chodí do ní 250 studentů od 3 do 16 let a děti mají nejlepší studijní výsledky v okrese. Postavily se nové třídy i internát pro děti, které by se v zimě neměly jak do školy dostat (Brontosauři v Himálajích).

### 3 Metodologie

„Sociální a kulturní antropologie stojí jako každá empirická věda na provázaném vztahu mezi teorií a metodologií. Díky metodologickému arzenálu antropologové vytváří data, která v rámci analýzy interpretují skrze již existující koncepty a teorie, respektive na jejichž základě formulují koncepty a teorie nové.“ (Toušek 2012:25)

V této kapitole popisuji mnou zvolený výzkumný design včetně výběru a charakteristiky výzkumného vzorku, vytváření dat a jejich analýzu. Data byla vytvářena kombinací metod krátkodobého terénního výzkumu za využití zúčastněného pozorování a ex post polostrukturovaných rozhovorů. Jednotlivé metody následně představím a vysvětlím jejich použití a vhodnost pro tuto práci.

#### 3.1 Kvalitativní výzkum

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, Šedová 2007:17)

S ohledem na koncepci výzkumu jsem si pro svůj výzkumný design zvolila metody kvalitativního přístupu. Tento druh jsem si vybrala, protože jsem usilovala o získání co největšího množství informací, a právě kvalitativní metody jsou k tomu vhodné, neboť kvantitativní metody detailní informace hůře podchycují. Jelikož pracuji s názory, pocity, vzpomínkami a poznatky konkrétních jedinců zaměřenými na jejich subjektivní prožívání a hodnocení, zdálo se mi to jako nejvhodnější volba. Kvalitativní metody se používají k porozumění nebo získání nových pohledů, proto se využívají v oborech zabývajících se lidským chováním (Strauss 1999:10–14).

„Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.“ (Strauss 1999:10)

Základní dovedností potřebnou k provádění takového výzkumu je schopnost výzkumníka odstupu a kritické analýzy situace. Tento druh výzkumu bývá často kritizován kvůli nedostatečné objektivnosti a také nemožnosti zobecnění. Pro tuto práci je ale nejvhodnější právě z důvodů, které jsem uváděla výše, jelikož jiný druh výzkumu mi neumožní získat to, co potřebuji. Výzkumník má právo si (v rámci mezí) vybrat k čemu se vyjádří a k čemu vyjádření odmítne. Všechny výsledky ale musí reprezentovat jevy, ke kterým odkazuje a musí být podpořeny důkazy. Každý badatel je součástí světa, kte-

rý zkoumá, a proto je velmi diskutabilní, zda je možné dosáhnout absolutní objektivity (Švaříček, Šedová 2007:28–40). „Pravdivost je kritérium, jež odděluje dobrý výzkum od špatného, a to vždy s ohledem na vědeckou komunitu“ (Švaříček, Šedová 2007:31).

### **3.1.1 Ex post**

Ex post facto výzkum je typ výzkumu, při kterém se pozoruje určitý jev či fenomén až poté, co se projevil. Je založen na zjišťování stavu sledovaného jevu po události, jejíž vliv testuje a většinou zahrnuje výzkum v terénu. Místo toho, aby se osoby náhodně vystavily experimentálním podmínkám, se zkoumané osoby v podstatě samy vyberou, protože mají vlastní zkušenost se zkoumaným jevem, který u nich pozorujeme nebo měříme (Vědecké metody ve společenských vědách).

Základem mého výzkumu byl tzv. orientační výzkum, jehož podstatou je zúčastněné pozorování a jehož cílem je zorientování, porozumění danému problému a získání žádoucího vhledu do nějaké skutečnosti, která nás zajímá (Vědecké metody ve společenských vědách). V rámci tohoto orientačního výzkumu jsem strávila spolu s dalšími 24 dobrovolníky tři týdny v indické škole v buddhistické vesnici Mulbekh a další dny v hlavním městě Ladakhu Leh a také v hlavním městě Indie v Delhi. Následně jsem s vybranými dobrovolníky zrealizovala polostrukturované rozhovory.

### **3.1.2 Zúčastněné pozorování**

Bernard (2006:342) říká, že zúčastněné pozorování je základem kulturní antropologie. Díky tomu se antropolog dokáže přiblížit lidem dostatečně na to, aby dokázal přesvědčivě mluvit o tom, co zažívají lidé, které studuje.

Jelikož jsem byla též jako moji respondenti dobrovolník a účastnila se všech denních aktivit, interakcí a událostí, stejně jako mnou studovaní lidé, byla jsem přímo zahrnuta do zkoumané sociální skupiny, využívala jsem zúčastněného pozorování s nejvyšší úrovní zahrnutí výzkumníka, tedy kompletně participativní zúčastněné pozorování (Hejnal 2012:143–144).

Hendl (2005:193) o této metodě: „Pozorovatel nefunguje jako pasivní registrátor dat, který stojí mimo předmětovou oblast, nýbrž se sám účastní dění v sociální situaci, v níž se předmět výzkumu projevuje. Je v osobním vztahu s pozorovanými, sbírá data, zatímco se účastní přirozeně se vyvíjejících životních situací. To vede k těsnějšímu přiblížení k předmětu a k možnosti odhalit vnitřní perspektivy účastníků. Mnoho otázek se ozřejmí pouze tímto přístupem.“

Velká většina dobrovolníků byla v Indii poprvé, někteří podruhé se stejnou organizací. Veškerý čas v Indii jsem trávila společně s dobrovolníky. Všichni jsme se seznámili již dopředu, během dvou přípravných setkání. Protože jsem byla jednou z nich, nemusela

jsem řešit, zda se nezmění jejich chování, když mezi ně přijdu a měla jsem jejich důvěru, což mi pomohlo například u rozhovorů, při kterých nebyl nikdo nervózní a od začátku panovala přátelská nostalgická atmosféra. Nikdo se přede mnou nestyděl cokoliv říct, protože věděl, že jsem zažívala to samé co oni.

### **3.1.3 Rozhovory**

Využívala jsem polostrukturované tzv. focused (zaměřované) rozhovory. Je to druh rozhovoru, který je vymyšlen tak, aby se získaly odpovědi od osob, které byly dříve vystaveny té určité situaci, kterou zrovna badatel analyzuje. Cílem je zjistit významné aspekty situace, rozdíl mezi předpokládaným a skutečností a reakci deviantních podskupin v populaci. Vybrala jsem si tento druh rozhovoru, protože od ostatních se liší v tom, že informátoři jsou vybráni podle toho, že nějakým způsobem participovali v konkrétní situaci (viděli film, zúčastnili se nějakého experimentu, v mém případě byli se mnou v Mulbekhu jako dobrovolníci). Samotný rozhovor se orientuje na subjektivní zkušenosti osob vystavených předem analyzované situaci (Merton, Kendall 1946:541).

Polostrukturovaný rozhovor jsem si vybrala z toho důvodu, že tyto rozhovory probíhají spíše jako uspořádaná tematická diskuze, která se může přizpůsobovat subjektivitě účastníka. Dává, na rozdíl od strukturovaných rozhovorů, účastníkovi volnost v tom, aby se rozmluvil, ale zároveň se drží určitého tématu a struktury a nenechává respondentovi tolik prostoru k tomu, aby se začal odklánět od toho, co výzkumníka nejvíce zajímá a je pro něj klíčové. Také dovoluje měnit pořadí otázek, popřípadě jejich styl či rychlost (Mišovič 2019:80).

### **3.1.4 Výběr výzkumného vzorku**

Podle Vojtíška (2012:18–20) je důležité si na počátku výzkumu, ještě před výběrem vzorku, vytyčit základní soubor, v tomto souboru se nachází všechny osoby, u kterých chceme sledovat jejich preference či stanovit platnost hypotéz, vybranou skupinu ze základního souboru poté nazýváme výzkumný vzorek nebo výběrový soubor.

Původně jsem chtěla využít nahodilého výběru na základě dostupnosti a udělat rozhovory se všemi zúčastněnými, kteří budou ochotni se mnou rozhovor provést, ovšem od tohoto plánu jsem brzy odstoupila, vzhledem k časové náročnosti jednotlivých rozhovorů a jejich následného přepisu. A tak jsem nakonec zvolila výběr záměrný, kvótní.

Při kvalitativním výzkumu je příznačný záměrný výběr vzorku, v jehož rámci probíhá volba respondentů podle předem zvoleného souhrnu znaků, tento druh selekce se tedy řadí mezi nenáhodné výběry (Vojtíšek 2012:18–20).

„Cílem kvótního výběru je imitovat relativní distribuci vybraných charakteristik zkoumané populace, které jsou v rámci vzorku považované za stěžejní.“ (Toušek 2012:53)

V praxi to tedy znamená snažit se vybrat respondenty podle předem zvolených vlastností v podobném rozložení jako v základním souboru. Kvótní výběr bývá často limitován tím, že musíme mít tyto informace o celé zkoumané populaci, aby mohlo dojít k jejich napodobení. V mém případě se jednalo o charakteristiku podle věku a genderu. Měla jsem přístup k informacím o základním souboru, podle kterého jsem mohla vybírat tak, aby rozdělení v rámci vzorku korespondovalo se složením základního souboru (Toušek 2012:53–56). Vzorek byl zvolen záměrně, ovšem byl také ovlivněn dostupností jednotlivých respondentů, tedy není plně ekvivalentní.

Můj základní soubor tvoří dobrovolníci, kteří vyjeli v létě 2019 s neziskovou organizací Brontosauři v Himálajích do Indie. V rámci organizace byli vybráni za účelem výuky ve školce či základní škole v Mulbekhu. Dobrovolníci prošli několika výběrovými koly, během dvou přípravných víkendů bylo vybráno 25 z 82 přihlášených, kteří do Indie vycestovali v roli učitelů, včetně mě.<sup>1</sup> V celkovém počtu 32 byli kromě dobrovolníků i organizátoři, fotografka, zdravotnice a stavitelé. Rozhodla jsem se zaměřit pouze na učitele, abych mohla porovnávat stejné zkušenosti, jelikož ostatní měli jiný denní režim, netrávili tolik času s dětmi a ani s místními, jelikož neměli tolik volného času. Zkoumané osoby strávily v Indii různě dlouhou dobu v rozmezí 3–6 týdnů.

Zrealizovala jsem rozhovory s polovinou učitelů, můj finální výzkumný vzorek tedy tvoří 12 dobrovolníků. Po přibližně osmém rozhovoru se začaly odpovědi respondentů opakovat, a tak mi nepřišlo dále přínosné v rozhovorech pokračovat ve větším množství. Mužů bylo podstatně méně než zúčastněných žen, proto jsem se od počátku zaměřovala na rozhovory s více ženami. Do Indie odjelo šestnáct žen a osm mužů, a jelikož jsem realizovala rozhovory pouze s polovinou účastníků, rovnoměrně jsem pracovala s polovinou mužů a žen, tedy s osmi ženami a čtyřmi muži (viz příloha č. 1.1). Práce tedy není genderově vyvážená, ale je bližší reálnému poměru.

Rozdělila jsem si dobrovolníky do čtyř věkových kategorií: 10–20, 21–30, 31–40 a 41+. Vybrala jsem čtyři muže, z každé věkové kategorie jednoho. Nejvíce žen a celkově i nejvíce účastníků bylo v kategorii od 21 do 30 let, a proto jsem v této kategorii provedla rozhovor se třemi ženami. Dvě ženy v kategorii 10–20 jsem vybrala z toho důvodu, že jsem chtěla využít více dětských respondentů i přesto, že poměrově by bylo více správné zrealizovat rozhovor například s další ženou 41+, myslím si ale, že dětský vhled přináší na vše nový pohled. Věk respondentů uvádím v době provedení rozhovorů.

---

<sup>1</sup> Pro účely následujícího popisu výzkumného vzorku nezapočítávám sebe.

### 3.2 Průběh rozhovorů

Ve výzkumu má velký význam jeho etická dimenze, je klíčové zvažovat důsledky svého jednání, zejména při zveřejňování závěrů. Je podstatné ujistit respondenty, že nebudou zveřejněna žádná data, jež by umožnila čtenáři identifikovat účastníky výzkumu a dodržet to. Pokud toho výzkumník nemůže dosáhnout, neměl by výzkumnou zprávu publikovat (Švaříček, Šedová 2007:45). V rámci zachování anonymity došlo k pozměnění jmen na pseudonymy, pod kterými jsou respondenti označováni v průběhu celé práce.

Schéma rozhovoru (viz příloha č. 1.2) jsem měla rozděleno na pět částí, a to úvod, Indie, Mulbekh, budhismus a závěr. Některé pasáže rozhovorů jsem nechávala plně na aktérech, při jiných bylo potřeba pokládat otázky více striktně, některé otázky respondenti zahrnovali ve svých odpovědích rovnou.

Dobrovolníci pocházejí z různých koutů celé České republiky a nouzový stav nedovoloval v době, kdy jsem rozhovory realizovala, cestování po republice. Pouze jeden, a to první rozhovor, byl tedy proveden osobně a zbylých 11 přes dostupné internetové komunikační sítě (Skype, google meet, atd.) jako videohovory. Bylo pro mne důležité uskutečnit jako první osobní rozhovor, mohla jsem při něm lépe sledovat porozumění a správnost položených otázek. Některé otázky jsem po provedení tohoto rozhovoru přeformulovala, později jsem také zkrátila počet tzv. zahřívacích otázek, jelikož se mi jevílo, že se respondenti dostatečně rozpovídali i bez nich.

Používala jsem nejen obecnou otázku na začátek, ale potřebovala jsem i (jelikož je to ex post), aby se respondenti dokázali „vrátit,, do Indie a do pocitů, které v nich vyvolávala. Chtěla jsem respondenta nějakým způsobem navnadit, aby si vzpomněl, ale brzy jsem zjistila, že to nebylo zapotřebí, jelikož všichni respondenti byli připraveni hned začít vyprávět, někteří si například předem prohlédli přivezené fotografie. Měla jsem tedy tyto otázky schované pro případ, že by si někdo nejprve potřeboval zavzpomínat, ale necítila jsem jako nezbytné je využívat u všech, tím pádem jsem neztrácela tolik času obecnými otázkami a rychleji jsme se dostali k jádru věci.

Jednotlivé rozhovory trvaly od 40 do 75 minut, ovšem nejčastěji rozhovor zabral přibližně 60 minut. U videohovorů jsem si uvědomila, jak je opravdu důležité sledovat reakce respondentů a že i oni potřebují sledovat vaše reakce. Zároveň je klíčové vyjadřovat zájem alespoň častým přikyvováním. S jednou z respondentek jsme měly problém s připojením a nefungovala kamera a tak docházelo k momentům, kdy nebylo zřejmé, zda už domluvila či bude pokračovat nebo jestli není problém ve zvuku a stále se slyšíme. U ostatních respondentů stačilo kývat a občas souhlasit jen krátkou slovní odpovědí, abych je stále nepřerušovala. U zmíněné respondentky jsme musela častěji

mluvit, aby věděla, že jí věnuji pozornost. Tento rozhovor byl chaotičtější a nebyl tak plynulý jako všechny ostatní a zcela se lišil od rozhovoru, který jsem vedla osobně. Pochopitelně z toho vyplynulo mnoho poučení, která se mi dále hodila do dalších rozhovorů. „Každý rozhovor má dávat smysl a současně má vliv na to, aby následující rozhovor byl smysluplnější“ (Mišovič 2019:83).

### **3.3 Analýza dat**

Dalším krokem po provedení rozhovorů byla jejich transkripce, tedy převedení z nahrávky do textové podoby. Audiozáznam slouží jako výborný podklad pro toto převedení, jelikož jsem ho mohla libovolně přetáčet, zpomalovat a zrychlovat, k tomuto účelu jsem využívala program F4.

Následně přišlo na řadu kódování. L. Strauss (1999:43) popisuje kódování jako: „... část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly a také jsou kladeny otázky o jevech údajů reprezentovaných.“

„Nejprve je nezbytné připravit kódovací klíč, jenž by měl variabilitu sledovaného jevu rozdělit do kategorií vyčerpávajícím způsobem. Třídy by měly být voleny tak, aby nebylo možné jeden jev zařadit do více kategorií. Klasifikace do kategorií by měla být provedena ve stejné rovině obecnosti“ (Vojtíšek 2012:41). Kód je nejčastěji slovo nebo krátká fráze, která shrnuje znaky určité části textu.



## 4 Interpretace výsledků

Následující část je věnována interpretaci vytvořených dat. Je rozdělena do několika oblastí, v jejichž rámci se věnuji objevujícím se stereotypům. Konkrétně se zabývám motivací dobrovolníků, rozvojovými zeměmi, generalizací Indie, místní školou, buddhismem a porovnání s českou kulturou.

### 4.1 Motivace

V teoretické části jsem se věnovala vymezení dobrovolnictví a zaměřila jsem se i na novodobé trendy dobrovolnictví ve 21. století. V těchto trendech byla jedním z hlavních témat motivace k dobrovolnictví. Někteří autoři totiž tvrdí, že dříve bylo dobrovolnictví více altruistické. Domnívám se, že to úzce souvisí s tím, že možnosti dnešního dobrovolnictví jsou mnohem větší a organizace inzerují v podstatě poznávací zájezdy s dobrovolnictvím jako bonus za dobrý pocit. Někteří dobrovolníci dokonce o této cestě mluvili jako o dovolené. Když se zaměřím na motivy dobrovolníků k výjezdu, za altruistickým chováním se také skrývá mnoho benefitů. Pouze jedna dobrovolnice měla předchozí zkušenosti s dobrovolnictvím v zahraničí. Někteří účastníci měli menší zkušenosti z České republiky s jednodenní výpomocí, pomocí u Junáka a podobných organizací.

Příčin dobrovolnické angažovanosti jednotlivců se objevilo hned několik. Nejčastěji bylo uváděno poznání Indie a tibetské kultury, šance být její součástí, možnosti vidět památky a strávit čas v přírodě a horách. Mnoho dobrovolníků vůbec dobrovolnictví nevyhledávalo, pouze viděli reklamu na sociálních sítích. Velkým lákadlem Mulbekhu jsou nádherné hory, na které je výhled přímo ze školy (viz příloha č. 3.1).

*„To byla vlastně docela náhoda, protože to na mě vyskočilo jako reklama na Facebooku. Viděla jsem tam Malý Tibet a tibetská kultura mi byla nějakým způsobem blízká. Líbilo se mi, že bychom to zažívali společně jako rodina a ta myšlenka dobrovolnictví byla takový bonus, to pro mě nebylo jako úplně prvotní, proč jsem se tam rozhodla odjet.“ (Linda)*

Často tomuto rozhodnutí předcházelo složité životní období, ať už například v práci, nebo prožití těžkého rozchodu. Někteří respondenti také uvedli jako jeden z důvodů navázání nových kontaktů či celkově potřebovali změnu od každodenního stereotypu.

*„U mě hrály roli dva motivy, první z nich byl, že jsem od mala chtěla poznat tibetskou kulturu a druhý, že jsem byla po rozchodu a rozhodla jsem se, že je čas začít si plnit to, co chci, a vyskočil na mě ten inzerát, tak jsem si řekla, tak jo.“ (Margaret)*

Dobrovolníci očekávali hlubší poznání místní kultury a celkově života v Indii. Z toho důvodu se také snažili trávit co nejvíce času s místními lidmi a poznávat, jak vypadá

každodenní život v Mulbekhu. Pouze jedna dobrovolnice jako svůj hlavní motiv uvedla, že si vždy přála stát se dobrovolnicí a pomáhat. Abych se držela Andreoniho definice čistého altruismu v dobrovolnictví, pouze motivy této jedné dobrovolnice by se daly označit jako čistě altruistické, motivy ostatních dobrovolníků by Andreoni označil za altruismus kontaminovaný egoismem. Je potřeba říci, že jsem se nezabývala motivací dobrovolníků nijak do hloubky, kdybych prováděla výzkum zaměřený přímo na motivaci dobrovolníků k dobrovolnictví s nějakou větší skupinou, mohly by se tyto výsledky lišit. Tyto a všechny následující výsledky se týkají pouze této mé dvanáctičlenné skupinky, a tak samozřejmě nemůžu tímto závěrem potvrdit teorie o vymizení čistého altruismu z dobrovolnictví. Ale vyvrací to stereotyp, který byl i mou představou, o tom, že dobrovolníkem se jedinec stává hlavně proto, že chce pomáhat lidem.

*„Ta motivace asi hlavní byla, jet úplně někam jinam, něco úplně nového udělat, protože jsem si přišla příliš nudná. A nudilo mě to tady, studovala jsem práva a přišlo mi to jako nuda.“ (Erika)*

## **4.2 Rozvojová země**

Stereotypů a předsudků se v rámci představy o rozvojových zemích mezi dobrovolníky objevilo mnoho. Patří mezi ně nebezpečí, špína, chudoba, malé domy, malé a špatně vybavené školy a stereotyp rozvojových zemí jako zemí bez moderních technologií. Jedním z největších stereotypů je, že Indie je všude stejná. Tyto stereotypy postupně dopodrobna rozeberu a budu se věnovat tomu, zda se dobrovolníkům v průběhu pobytu potvrdily či vyvrátily.

### **4.2.1 Nebezpečná, špinavá a chudá Indie**

Pocit nebezpečí a strach bývá vyvolaný negativními stereotypy. Svět kolem sebe soudíme na základě zobecnění z jedné zkušenosti. Když to udělal jeden, tak takoví jsou určitě všichni. Je důležité si ověřit fakta a být opatrný, ale uvědomit si, že všichni nejsou stejní. Předsudek o Indii jako nebezpečné zemi se mezi dobrovolníky před odjezdem objevoval hojně. Je to věc, která může jedince ovlivnit v rozhodnutí, zda do Indie vůbec odjet. Nakonec se může rozhodnout, že nepojede kvůli strachu, že se něco špatného stane. Proto hodně dobrovolníků využilo situace, že tam bude někdo, kdo jim vysvětlí co a jak.

*„Já bych si do Indie sama s dětma nelajzla jet, protože jsem měla pocit, že ta úroveň hygienická je fakt hodně nízká a to zas nejsem takovej dobrodruh, tak se mi líbilo, že to bylo organizovaný, že to tam někdo znal.“ (Linda)*

Dobrovolníci se báli hlavně o svoje zdraví. Jednalo se především o výškovou nemoc, zranění a s ním spojené ošetření, infekce a jiné nemoci, nebo hygienu a s ní související komfort.

Strach spojený s nadmořskou výškou se odvíjí od toho, že Mulbekh a i celý Ladakh jsou vysoce položená místa. Delhi leží v nadmořské výšce přibližně 300 m n. m., kde se na letišti nastoupí do letadla, a vystoupí se v Lehu, který je 3500 m n. m. Takto vysoké převýšení může způsobovat velké bolesti hlavy, nevolnost, dušnost a únavu. Proto je potřebná dostatečná aklimatizace na počátku pobytu, kterou jsme všichni povinně podstoupili.

*„Já jsem se hrozně bál ze začátku toho, že vystoupíme z letadla ve vysoký nadmořský výšce a já nebudu moct popadnout dech.“ (Vojtěch)*

Mnoho dobrovolníků uvedlo, že mělo strach z výškové nemoci a toho, jaký na ně bude mít vliv. Většina respondentů měla před odjezdem v hlavě katastrofické scénáře o tom, jak se jejich tělo zachová, avšak v tomto případě se jednalo spíše o přehnané představy způsobené především internetovými články. Únava a bolest hlavy se sice projevily, ale po krátkém odpočinku bylo vše v pořádku. I přesto, že výškové převýšení mělo na každého jednotlivce jiný dopad, na nikoho nezapůsobilo extrémním způsobem.

*„Mně se poměrně dobře dejchalo, já jsem asi nějak očekávala, jak to bude strašná pecka, jak jsme si to všichni načetli na internetu, jak to bude jako masakr a tak mě to překvapilo, že to vlastně zas tak hrozný nebylo.“ (Jiřina)*

Indii má hodně lidí propojenou právě s představou špíny, špatné hygieny a s tím spojenými zdravotními problémy, a také toto se projevilo v obavách dobrovolníků. Otázka hygieny je v Indii samozřejmě složitější a zdravotnictví také není na vysoké úrovni, navíc je placené.

*„Rozhodně jsem měl strach z toho, jaký to tam bude a z různých nemocí nebo i nějakých úrazů, že jedeme do ne úplně rozvinuté země, tak jak to tam bude s případným ošetřením nebo kdyby byl nějaký průšvih, tak jak se to tam bude řešit. Z toho jsem měl asi největší strach.“ (Vojtěch)*

Většina respondentů uvedla, že se setkala pouze s jedním problémem, a to jednodenní střevní virózou, kterou jsme si prošli téměř všichni. Je ale třeba si přiznat, že to není nemoc, která by nebyla běžná i v evropských zemích. Většina respondentů se spíše obávala vážnějších nemocí jako je například vzteklna, cholera či břišní tyfus. Proti všem těmto nemocím je možné se nechat v dnešní době očkovat, ne všichni však očkování podstoupili. Z výpovědí dobrovolníků vyplývá, že vše proběhlo lépe, než očekávali, že byli připraveni na mnohem horší podmínky.

*„Mě vlastně překvapilo, jak to mělo všechno hladkej průběh, já jsem měla v hlavě všechny ty katastrofický scénáře, nikdo si nic nezlámá, nikdo nás neokradl, nikde jsme se neztratili.“ (Jiřina)*

Jedno z hlavních varování, co se týče Indie, bylo především ohledně jídla. Nikdo z dobrovolníků se s žádnými problémy týkajícími se stravování nesetkal. Respondenti trávili čas úplně sami či v menších skupinkách a cestovali po celé Indii, tedy nebylo to ovlivněno tím, že by se například chodilo pouze do ověřených podniků. Naopak střevní virózu jsme všichni dostali v Mulbekhu, kde se nejedlo maso a kde vařil místní kuchař. Mnoho účastníků, kteří byli zvyklí jíst maso denně a za celý pobyt v Mulbekhu žádné neměli, si maso poté v nížinné Indii dali i přes varování.

*„Stánky na ulicích nejsou úplně hygienický a jako nevíš, co tam prodávají, ale v tu chvíli si říkáš, oni v tom žijou a nikdo na to neumřel, tak asi je to v pohodě.“ (Judita)*

Pouze jedna respondentka uvedla, že se setkala s problémem jiným, než bylo výše zmíněno, a to s pokousáním štěnicí.

*„Jo, pokousala mě štěnice a to bylo zrovna jediný, čeho jsem se bála! Já jsem čekala, že to bude docela divočina a bála jsem se i jídla a záchodů, ale to bylo v pohodě.“ (Dorota)*

Respondenti uvedli, že si dokázali rychle zvyknout i na náročnější hygienické podmínky, kterých se tolik obávali. Majorita z nich nakonec vůbec nevyužívala možnosti evropské (kbelíkem splachovací) toalety, která byla před naším příjezdem postavena, a ze které měli všichni nejprve obrovskou radost.

*„Všechno se dá brát negativně, ale já to tak nebrala, třeba jak jsme všichni dostali brutální sr\*čku, podle mě to k tomu patří, jakože super zkušenost (smích). Myslela jsem si, že mi takhle bude vadit ta hygiena, sprcha, zuby, záchod, ale vůbec a vlastně mi to přišlo jako, Indie, no tak pohoda. Chodila si prostě na záchod do díry, ale to mi přišlo ok, přišlo mi, že to k tomu patří, že je to vlastně jediný atribut Indie, který nám tam zachovali, a on tam byl i ten jeden evropskej záchod, ale tam já jsem teda nechodila.“ (Erika)*

První dny v Indii člověku připadá všechno hrozně špinavé, ve skutečnosti jde často spíše o to, že je to staré, zašlé a dlouho neopravované. Hlavní starosti jsou mít u sebe desinfekci, vlhčené ubrousky, toaletní papír (ten se běžně v Indii nepoužívá) a čisticí kapky do vody na pití. Na první pohled jeden nesplachovací záchod, kde se musí použitý toaletní papír hodit vedle do kbelíku, a něco jako sprcha pro celé ubytování nevypadají zrovna vábně, ale stejně je jasné, že tomu není vyhnoutí. Za pár dní už je to všechno jedno, na desinfekci není ani pomyšlení, místo sprch se využije kbelík, díra místo záchodu se už nezdá tak hrozná (viz příloha č. 3.2) a na kapičky do vody se časem zapomeno.

Někteří respondenti také konstatovali, že je jejich okolí odrazovalo a strašilo například tím, že tam chytí pijavice, nějakou nemoc z jídla, popřípadě že je někdo určitě okrade. Nikdo žádnou z těchto věcí neuvedl jako svoji osobní prvotní obavu, spíše obavu, která vznikla právě kvůli strachu ostatních.

*„Ty lidi si myslí, že je to hrozně nebezpečný, ta Indie, jak je to přeplněný, že se vás bude každé snažit okrást a tak.“ (Kevin)*

*„Můj strejda jezdil do Indie budovat elektrárny a byl naprosto znechucen jak je tam špína, bordel, smrad a úplně mi říkal, jestli jsem jako nezbláznila, že jedu jako na prázdniny do Indie na dovolenou a co to je za blbej nápad. A potom mě kamarádi strašili, že tam jsou všude pijavice, tak jsem se toho pak bála.“ (Jiřina)*

Samozřejmě hygiena v Indii není ani zdaleka na evropské úrovni. Ale představa, která se objevila mezi dobrovolníky, byla mnohem horší, než byla skutečnost na místech, na kterých jsme se pohybovali.

*„Já si pamatuju, jak jsme kreslili na těch setkáních, čeho se bojíme, tak záchodů tam bylo docela hodně, že se lidi báli nějakých roztočů, štěnic a toho záchodu.“ (Jiřina)*

Předsudek Indie jako velmi nebezpečné země byl dozajista vyvrácen. Mnoho dobrovolníků uvedlo, že se v Indii po většinu času cítilo velmi bezpečně. Nikdo nebyl okraden ani se nedostal do žádné nebezpečné či nepříjemné situace a nikdo nechytil žádnou vážnější nemoc.

Myslím si, že pokud by se jelo pomáhat do nížinné/jižní Indie, například do nějakého slumu, mnohá z očekávání dobrovolníků by se mohla naplnit. Indie je plná kontrastů. Naproti velmi moderní ulici nebo krásnému chrámu je možné vidět naprostou bídu. To úzce souvisí s tématem, kterému se budu v následujících odstavcích věnovat, a to rozdílu mezi jižní a severní Indií a představě Indie jako jedné stejné společnosti a jednoho národa. Tento rozdíl budu prezentovat převážně na odlišnostech Delhi a Ladakhu.

### **4.3 Problém generalizace**

„Při vytváření národního obrazu je často zevšeobecněna jednotlivost (mikroregionálního či jinak z kontextu vytrženého jevu) a povýšena na národně reprezentativní úroveň“ (Uhlíková, Toncrová 2001:51). V případě takovéto stereotypizace chápeme skupinu nerozdílně, jako jeden velký neoddelitelný a neměnný soubor. Tento druh stereotypů se objevoval často, ovšem byl to stereotyp, který si mnoho respondentů uvědomilo, že mělo.

*„Já jsem si uvědomil, že my tady mnohdy používáme, Indie jako země nebo Indové jako národ, ale ono to nemá jeden obsah, ono to slovo má desítky odstínů a obsahů, jak*

*z hlediska regionů s nějakýma specifíkama, tak z hlediska lidí, který ty místa obývaj. Vlastně jestli jsem si v sobě třeba jako snad opravil jedno nějaké zjednodušení, tak to, že jako jedna Indie a jeden indický národ není a není to jenom o náboženství, je to o spoustě dalších charakteristik a ta země je veliká a těch Indií je tam prostě desítky, takže jsem si uvědomil, jak je důležitý nepaušalizovat.“ (Vendelín)*

*„Je to vlastně docela jiný, než jsem si myslela. Já si myslela, že tam bude hodně lidí, bude to hodně špinavý a bude všude horko a jo bylo to tak, ale jen v nížinný Indii. Mně nížinná Indie a Mulbekh přišly možná jako dvě jiný země, byl v tom velkej rozdíl. Mulbekh byl takovej klidnej, všichni byli hrozně milí a bylo to nevím, takový jakože jsem si nepřipadala, jako že jsem v Indii, myslela jsem, že tam právě bude všude hodně lidí, ale moc tam nebyli.“ (Angelína)*

Dobrovolníci po společné části pobytu trávili čas na různých místech. Kromě jedné respondentky strávili všichni nějaký čas v hlavním městě Indie v Delhi. Někteří poté navštívili i Agra a Jaipur,<sup>2</sup> tato tři města tvoří známý turistický trojúhelník (viz příloha č. 2.3). Další účastníci zavítali také do Kargilu nebo Šrinagaru<sup>3</sup> (viz příloha č. 2.4). Byli tedy dobrovolníci, kteří navštívili v rámci Indie města budhistická, muslimská a hinduistická. Možnost největšího porovnání byla právě mezi Mulbekhem a Delhi, jelikož byla možnost obě tyto části Indie hlouběji prozkoumat a také mezi nimi jsou vidět největší rozdíly. Nejen proto, že Delhi je převážně hinduistické město a Mulbekh je buddhistický. Dalo se to také porovnávat z pohledu velkoměsto vs. vesnice, jižní část se severní a vyspělost obou těchto míst pokaždé v jiném ohledu.

*„Jo tak já když bych mluvila o Indii, tak bych mluvila úplně jinak o Ladakhu a úplně jinak o nížinný Indii, ale úplně. Jižní Indie pro mě byla kulturní šok, ale opravdu jako kulturní šok. Ten sever, hory i ty lidi, mně byly něčím blížký. Opravdu takový to, že žijou v jedný nebo ve dvou místnostech a nemají tam elektriku, že žijou bez nějakýho internetu, chovají si doma dobytek a perou někde tam v potoku. Takhle třeba o tom mluvila moje babička, že nějaký tyhle věci ještě zažívala. Ale jižní Indie pro mě byla teda opravdu tím množstvím lidí, tím strašným nepořádkem, tím jak po ulicích byly ty zvířata a jak je to tam jako velkej chaos, tohle bylo něco, co se mnou hluboce otřásl. Lidi tam jsou bez přístřešku a žijou tam někde. Jako a to my jsme se nepohybovali v nějakých hrozných částech jako těch slumech, ale prostě na těch běžných turistických místech, tak i přesto to bylo pro mě nějakým způsobem nepochopitelný, že v tom ty lidi můžou žít, že je to jako neobtěžuje, že nemají tu práci, ale mají ten čas, že si to tam nějakým způsobem*

---

<sup>2</sup> Převládající náboženství hinduismus Agra – 88%, Jaipur - 77%.

<sup>3</sup> Převládající náboženství islám – Šrinagar – 95%, Kargil – 76 %.

<https://www.census2011.co.in/data/religion/state/1-jammu-and-kashmir.html>

*neobhospodaří a neudrží. To pro mě bylo fakt jako něco vnitřně nepochopitelného, že to jako evropská mentalita se teda od tohohle hodně liší.“ (Linda)*

Delhi má při své rozloze 1 484 km<sup>2</sup> 20 milionů obyvatel.<sup>4</sup> Oproti tomu celý Ladakh má rozlohu 59 146 km<sup>2</sup> a počet obyvatel přibližně 280 000. „Bylo fajn vidět v Indii kousek země, kde není na metru čtverečním deset lidí.“ (Vendelín) Vliv na to mají pravděpodobně velmi drsné podmínky života Ladakhu, ať už vysoká nadmořská výška nebo tvrdé zimy. New Delhi je označováno jako nejznečištěnější hlavní město na světě. Toxický vzduch v Delhi je způsobován dopravními prostředky, průmyslovými emisemi a spalováním odpadků. Velké znečištění několikrát donutilo příslušné orgány k zavření škol z důvodů obav o veřejné zdraví. Toto samozřejmě turista na první pohled nevnímá, jak výstižně popsal respondent Vojtěch, Delhi je „... něco mezi prodejnou koření a saunou.“ Více zaujmou různé vůně, počasí, nepořádek na zemi a množství zvířat, která ve městě chodí po silnici a podobně. „... to byla kráva všude, kam ses podívala.“ (Jiřina, viz příloha č. 3.3)

Ladakh, jak bylo zmíněno výše, je velmi rozlehlý, ale obyvatel má málo. Ti bydlí v malých městech či vesnicích, kde lidé spíše pracují na polích a živí se prodejem vlastních produktů (viz příloha č. 3.4), oproti velmi industriálnímu Delhi.

*„V Mulbekhu se žije jako hodně ekologicky, že si všechno pěstují a dělají domácí, takže jsme třeba jednou šli na ten výšlap a ta rodina, u který jsme spali, nic neměla a šlo se ven, natrhali tam zeleninu ze zahrady, pak udělali nudle a všechno, celá večeře, byla čistě vlastně jakoby domácí strava. No a v nížinný to je celý o prodeji a je tam prostě nepořádek a ještě víc plastů.“ (Justýna)*

Paradoxně k tomu, že Delhi má opravdu velmi znečištěné ovzduší, roušky se nosí v Ladakhu. „Ty hory byly hodně prachovité, chápu, že tam nosí roušky, protože jinak se trošku zadusíš.“ (Judita)

Všichni respondenti uvedli, že je překvapilo, jak byl Ladakh čistý. Stereotyp špinavé Indie se potvrdil, ale ne Indie jako celku, pouze v některých jejích částech jako je například právě Delhi. To přesně odpovídá výše zmíněnému zobecňování. Tedy představě toho, že když je špinavé Delhi, je špinavá celá Indie. Jak již bylo zmíněno, dobrovolníci navštívili více částí Indie, a tak dokázali kriticky zhodnotit své předchozí představy a uvědomili si, že Indie je velmi různorodá.

*„Já jsem čekala víc špíny a nějaký smrad, ale jak jsme byli vysoko, tak tam byl docela pořádek. Tam je určitě velký rozdíl mezi lidma, co žijou v horách a v Delhi a níž. Ty lidi, co žijou v horách, jsou čistotnější, je vidět, že si váží přírody.“ (Dorota)*

---

<sup>4</sup> Data k roku 2019 - odhad <https://www.reuters.com/article/us-india-pollution-idUSKCN20K0UT>

*„Mulbekh je čistší, jakoby v tom velkoměstě to žije všechno dohromady na té ulici a do toho tam jezdí ty jejich čoudící dopravní prostředky, tak je to tam mnohem znečištěnější, ale jak jsme byli v té malé vesnici a ještě v horách, tak tam bylo čisto, kromě teda plastů. Oni prostě neví, co s tím dělat, takže to zahrabávají pod zem nebo spalují. Jako ty Himálaje, jak jsou hory, tak to oni by se tam popeláři nedostali, ani kdyby existovali.“ (Justýna)*

#### **4.3.1 Delhi**

Dobrovolníci zažili během svého pobytu v Indii mnoho situací, které pro ně byly šokující, ať už negativně nebo pozitivně. Ovšem co se týče negativních zážitků, ty se objevují v naprosté většině pouze, když se mluví právě o Delhi. Nikdo z dobrovolníků nenavštívil indické slumy, i přestože se několik skupinek o to pokoušelo. Mnoho dobrovolníků zmínilo to, že se tam chtěli podívat, ale taxikář je tam odmítl odvézt.

*„Chaos, Delhi je jeden velkej obrovskej chaos, strašně moc lidí na malém místě a to nás ten taxikář nebral do těch všech horších čtvrtí, že jsme zdaleka neviděli to Delhi jako takový, ale i tak tam bylo mnoho lidí, který žebrali.“ (Petr)*

Stereotypy týkající se Indie, přesněji zobecněné stereotypní Indie, jak je vnímána prostřednictvím Delhi, se naprosté většině dobrovolníků nejen potvrdily, ale dokonce prohloubily. Nejčastěji bylo uváděno vedro, špína, chaos a zápach.

*„Já jsem si to tak představovala, prostě taková ta indická špínka.“ (Erika)*

*„Já nevím, jestli to byl jenom můj problém, ale ačkoliv nejsem úplně pořádkumilovec, tak ta míra špíny v nížinaté Indii a způsob, jak tam lidi doslova a do písmene na tom bordelu žijou a asi jim to přijde normální, to pro mě bylo velký překvapení, to byl jako úplně jinej svět.“ (Vendelín)*

Našly se i stereotypy, které se vytvořily mezi dobrovolníky v průběhu pobytu. Například někdo viděl jednoho člověka něco udělat a tento vzorec chování jako kdyby platil pro všechny. Tady dochází opět k zobecnění, ale zase jiného druhu, ne Indie jako celku, ale např. všech nížinných Indů. Dochází k přehlížení jedincovy individuality, k přenosu individuální vlastnosti a neřesti jedince na všechny příslušníky národa.

*„V nížinný Indii jsou to větší čuňata, bylo jim úplně jedno, prostě co vzali, otevřeli a hodili na zem.“ (Dorota)*

Také dochází k přehlížení toho, že pro tyto lidi nemusí existovat jiná možnost. V Indii nejsou běžně na ulicích popelnice nebo odpadkové koše (viz příloha č. 3.5). Nemusí to tedy nutně znamenat, že to takto dělat chtějí.



Další z individuálních vlastností přenesených na všechny byla nešikovnost a lenost. Ovšem musím dodat, že těchto vlastností si všímali především (stereotypně) muži. Dívky a ženy poté spíše poukazovaly na neorganizovanost.

*„Elektroinstalaci dělají tak, že nějak prostě spojí náhodně nějaký dráty a ono to třeba vyjde. No celkově když tam něco opravovali, tak to byla fakt hrůza, jako cokoli co tam dělali s technikou. Ty lidi na to nemají ten fištron, nejsou šikovný, nejsou to řemeslníci.“*  
(Vojtěch, viz příloha č. 3.6)

*„To bylo taky velký prozření, že tady je to takový organizovaný všechno a jednoduchý. Tam jsme čekali frontu snad čtyři hodiny. A ani nebylo jistý, že dostaneš to, co chceš.“*  
(Erika)

Čas je v Indii vnímán trochu jinak než u nás, což pro hodně dobrovolníků bylo velké překvapení. V Indii se nikam nespíchá a lidé často přicházejí pozdě. Ovšem několik dobrovolníků na tom dokázalo najít pozitiva.

*„Mně se líbilo, jak tam všichni měli na všechno hrozně moc času. To bylo jako jojo, za půl hodky všechno bude. Za dvě hodiny nic, za tři hodiny nic, prostě nestihl to, no tak ježíš marja. To samý s těma simkama v Lehu, prostě vezmeme jen 10 lidí a i když máme otevřeno do čtyř, tak ve dvanáct zavíráme, prostě už nejde internet, spadlo to, no, tak sorry zejtra. Ale mně se to na jednu stranu líbí, jak nejsou tlačení tím časem a podle mě tam bude o dost míň stresu.“* (Petr)

V Indii se neklade příliš důraz na administrativu, ale i přesto se na každém letišti a v každém ubytování musí vypsát několik formulářů. Stále se na vše používá tužka a papír, nic se nezakládá do počítačů.

*„A velká věc taky, ne jenom z právního hlediska, ale celkově mi naprosto rozdrtilo srdce, když jsem viděla, jak se nakládá s osobníma údajema v Indii. To jsem od začátku tý procedury na prvním letišti po celý pobyt rozdala takových obrázků pasu a všechno si to fotili a telefonní čísla a fotky. A to jsem si říkala, že v tu chvíli jsem ztratila veškerý soukromí, bůh ví, kdo to teď má.“* (Erika)

Ve většině případů se negativní stereotypy vyvrátily. Nicméně stereotypy, které se týkaly míry finanční chudoby, to bylo opět něco, co se spíše více prohloubilo. Pro většinou dobrovolníků míra chudoby v Delhi byla opravdu šokující. I přesto, že Indie prochází vývojem, značná chudoba stále nemizí. A bohužel se viditelně týká především žen a dětí. Pro nás jako Evropany je opravdu nemyslitelné vidět ženy žijící u silnice, prakticky na stromě, s malými dětmi, které posílají žebrať. Jak nám bylo řečeno místními, žebřání je ve velké části Indie nezákonné, ovšem malé děti nikdo nepotrestá, a tak vzniklo mnoho gangů, které děti unášejí a záměrně je mrzačí, vytváří u nich závislost na dro-

gách a posílají je žebrot. Následně si z toho berou podíl a děti si opět koupí drogy. Proto se dávat peníze dětem na ulicích nedoporučuje. Neskutečné množství žebráků, bezdomovců a sirotků. To jsou věci, na které se člověk nedokáže připravit a nedokáže se jim ani vyhnout pokud se pohybuje ve velkých městech jako je právě Delhi.

*„Když jsme projížděli Delhi, tak jsme stáli na semaforu na červený a nám na auto tůkala holčička, takových 11 let, a měla v ruce miminko absolutní kost kůže a prosila o peníze. A to jsem se rozbrečela, protože to mi přišlo neuvěřitelný, jakože jak si tohle může naše civilizace dovolit dělat.“ (Erika)*

*„Já jsem jednou dal nějakému malému dítěti tam, to bylo dvě stovky na naše, a v tu chvíli přišli další a chtěli taky, že to bylo zbytečně moc, to byl třeba jako měsíční plat. Já myslím, že to co jsme viděli, bylo to lepší a už to bylo docela drsný, myslím, že jako Old Delhi musí být mazec.“ (Petr)*

Delhi je velmi rozmanité a opravdu zde žije mnoho lidí pod hranicí chudoby, ale na druhou stranu tam jsou opravdu moderní části, kde se může navštívit např. Starbucks nebo KFC. A vidět právě tyto rozdíly je o to více zářející. Pouze jedna dobrovolnice projevila kladný postoj k Delhi, ostatní účastníci mají spíše negativní názor.

*„Mně se to líbilo, já mám ten duch těchto velkých měst ráda, je to takový živý hodně a do toho tam jsou krásy všude, prodávají tam hromady čajů a koření. Mně se tam jako strašně líbilo, i když jako je pravda, že chaos tam byl velký. Na tom hlavním Market-place, tak u nás by to bylo jako Václavák a tam byly domy, který neměly střechu nebo místo okna tam byla díra a oni se nijak neobtěžovali s tím to nějak zadělat, všude tam trčely dráty a mezi tím chodily ty krásy, teď jsme měli ty pohorky celý od h\*ven, to Delhi byl fakt jiný svět, člověk to fakt pocítí, že to je rozvojový svět.“ (Jiřina)*

*„Já jsem ráda, že jsme tam strávili jen jeden den, na mě to bylo šílený, jako strašně moc lidí, hrozně velký hluk, takový na mě moc.“ (Dorota)*

Jedna z mých otázek zněla, zda dobrovolníci zažili nějaký moment, kdy si uvědomili, že se opravdu nacházejí v rozvojové zemi. Všichni dobrovolníci, kteří Delhi navštívili, okamžitě začali vyprávět o Delhi. To pro ně byla „ta pravá“, rozvojová země, ta přelidněnost, chaos a nepořádek. Nejvíce se na tom podepsaly právě děti žijící na ulici. Ladakh je v některých věcech velmi tradiční a z určitého pohledu oproti Delhi ještě pozadu, nenajdete tam ale žádné děti žijící na ulici a je tam poměrně čisto. Nečekané ale byly hliněné domky, které se v Ladakhu stále staví.

*„Mě hodně překvapilo, jak se tam plácají ty cihly z hlíny jo. Jak prostě nakopají tu stráž, pak to přesejou přes nějaký to zednický síto a nakonec tam mají takový ten ruční lis, v tom lepším případě, z kterého to pak vytvarují tu cihlu a pak nechají uschnout, jinými*

slovy, to čemu se tady v 19. století říkalo vepřovice. Tak to bylo přesně tohleto, že to bylo vlastně z cihel, který si uplácali z hlíny a nechali si je vysušit, ani ne vypálit, tak to mě nenapadlo, že uvidím ještě na vlastní oči v 21. století.“ (Vendelín, viz příloha č. 3.7)

„Tu druhou noc strašně pršelo, že prostě ta jejich střecha, která byla dost tradiční, což znamená dřevo a h\*vna, se začala propadat k nám do pokoje, takže jsme pak v noci se přesunuli do přízemí a ráno jsme se probudili s tím, že to protéklo až do přízemí skrz to jedno patro.“ (Judita)

#### 4.3.2 Mulbekh

Z Mulbekh byli všichni ohromení, a to především z jeho vysoké úrovně. Všichni byli připraveni na mnohem horší podmínky. Pro některé dobrovolníky to nakonec i bylo zklamání, protože chtěli zažít tu „pravou Indii“, jakou si ji představovali.

„Já jsem se docela těšila, že to budou takový divoký podmínky a že se budem chodit koupat do řeky, protože nebude žádná jiná možnost, ale tohle bylo až luxusní.“ (Dorota)

„Já jsem čekala, že si někde na hlíně rozložíme karimatku a budem tam spát v chatrči.“ (Jiřina)

Nejvíce vyvrácených stereotypů se týkalo právě vzhledu školy v rozvojové zemi a jejího vybavení. Dále také vzhledu samotných domů, které bylo možné navštívit po pozvání studenty či učiteli. Mnoho těchto očekávání by také mohlo být potvrzeno, kdybychom do Indie jeli před 12 lety, kdy Brontosauři začali s touto školou spolupracovat. Ovšem od té doby se hodně změnilo a mnoho rozdílů je také vidět právě mezi budovami starými a novými.

„Já jsem měl hrozně nízký očekávání, ty lidi byli na mnohem lepší úrovni, než jsem čekal. Já jsem si dělal představy, jak oni budou hrozně chudý. Z mého pohledu jsou o 10 let napřed oproti tomu, co jsem si myslel, že tam budou. Já myslel, do jaký tam jedeme strašný bídy a že to bude strašně špatný a my tam spali na krásných palandách. Já jsem si myslel, že tam jedeme konat daleko, nechci říct jako potřebnější... ale jsem si myslel, že ty děti a celkově ty lidi tam na tom budou daleko hůř, ale oni uměli s počítačema a měli lepší pokrytí 4G internetem než v Český republice podle mě.“ (Petr)

#### 4.4 Škola

„Tak po pravdě jsem si představoval, že ten Mulbekh bude víc takový primitivní, Já jsem čekal, že ta škola bude trošku víc jako... ona byla vyrobená z cementu, že to byl tvrděj materiál a já jsem si původně myslel, že to bude jako třeba nějaký dřevo a hlína a bylo to jako lepší než, jsem si představoval. Pak taky, že tam měli ty hřiště na fotbal, hokej, volejbal a i ty třídy mě mile překvapily.“ (Kevin)

*„Já jsem si myslela, že bude menší a ona byla docela velká a mělo i několik pater a byla jako celkem dobře vybavená, že tam byly hřiště a ty třídy měly hodně věcí, který se daly používat, tak to jsem nečekala.“ (Angelína)*

*„Školu jsme si představovala asi výrazně horší, než ve skutečnosti byla, myslela jsem si, že to bude starý a ošuntělý, třeba ten internát byl nádhernej, voňavej, dřevěnej a i ty třídy velký, světlý, že tam nejsou ty lavice, ale sedí na polštářkách a mají před sebou jenom takovej ten malinkej stoleček, vlastně mi to připadalo jako moc hezký, že to je v pořádku sedět na zemi. To jako fakt předčilo moje očekávání a jak byla ta škola zařízená, to mi hrozně vyhovovalo.“ (Linda)*

Škola v rozvojové zemi bude stará, ošklivá, špinavá a nebude mít žádné vybavení pro děti. To je určitě stereotyp, který se vyvrátil úplně všem. Dle názoru několika dobrovolníků, včetně mě, ale je Mulbekh na takové úrovni především z důvodu silného vlivu právě českých dobrovolníků. Škola na počátku byla malá, děti do ní nemohly chodit v zimě a neměla potřebné vybavení.

V dnešní době má škola vlastní internát pro děti, které by se v zimních měsících do škol neměly jak dostat. Má postavenou celou jednu novou budovu, počítačovou učebnu, hřiště a další výbavu. Toho všechno bylo dosaženo nejen díky vlastnoruční práci českých dobrovolníků, ale také z peněz českých dárců. Internát i nová budova školy jsou postaveny a vybaveny velmi moderně (viz příloha č. 3.8, 3.9). S tím souvisí i například příjemnější hygienické podmínky, které běžné rodiny nemají. Před tím, než byl postaven internát, spali dobrovolníci u rodin žáků. Teď je stále možnost jít některé žáky navštívit nebo u nich přespát a poznat tak mulbeckou kulturu více do detailu.

*„Já jsem si myslel, že ta úroveň tam bude o dost nižší a to můžeme ale zase klást za úspěch Jirkovi a Brontosaurům, protože věřím, že tyhle věci jsou tam díky tomu. Takže je to možná jako fakt podpis tý jeho dlouhý práce tam.“ (Petr)*

S tím ale souvisí také předávání určitých prvků z české/evropské kultury.

*„Je vlastně zajímavý taky, že oni tam mají v zimě furt zamrzlou řeku a mají tam dlouhý zimy a do té doby, než český dobrovolníci tam přinesli hokejky, tak nikdo neuměl bruslit a to samé i s lyžováním, to se teďko naučili v Česku, přitom tam mají hromady sněhu.“ (Judita)*

Tohoto velkého rozdílu mezi starou a novou budovou školy si všimli i samotní dobrovolníci a ti, kteří učili ve staré budově, mohli alespoň přibližně zažít to, jak škola vypadala dříve (viz příloha č. 3.10, 3.11).

*„Bylo to tam mnohem hezčí, kultivovanější, než jsem si představovala. Až na ty třídy, kde jsme byli zrovna my. My jsme dostali tu nejhnusnější budovu, kde byly plesnivý zdi,*

*brutálně to tam smrdělo, koberec špinavej, prostě hnus. Internát byl naprosto perfektní. Trochu mi zarazila kuchyně, která byla trochu divoká, nebyl tam Jar a houbička, teplá voda, jídlo se krájelo tak porůznu. Ale tak jsem si řekla, že to k Indii patří. Takže se tím nebudu víc trápit.“ (Erika)*

*„Tak co se týká vybavení, tak mě hrozně překvapilo, jaký je rozdíl mezi těma novejma budovama a těma starejma. Ten první stupeň<sup>5</sup> byl uklizenější a čistější oproti tomu druhému stupni, tam když jsme se proběhli po tom koberci, tak se zvedl takovej oblak prachu, to bylo strašný. A vlastně mě hodně překvapilo, že tam ty děcka nemají na čem psát, a nejsou ani jako standardní vybavení ty polštáře nebo tak.“ (Margaret)*

Brontosauři jezdí do Mulbekhu již 12 let, tedy některé děti mohly strávit každé své léto s českými dobrovolníky. Za tu dobu se samozřejmě hodně změnilo. Děti už jsou na dobrovolníky zvyklé a není to pro ně taková novinka, jako pro obyvatele jiných částí Indie.

*„Okolo Delhi tě berou jako takovou turistickou atrakci a na severu tě tak nechávají bejt.“ (Judita)*

*„Šli jsme třeba v parku a ke mně přišly nějaký starší paní a začaly mi šahat na vlasy a takhle prostě na tvář, a že jsme vlastně úplně jiný a to jsem si neuvědomila do té doby, když jsem byla v tom Mulbekhu.“ (Angelína)*

#### **4.4.1 Technologie**

Další ze stereotypů, který byl dozajista zbořen, se týká technologií. Pro dobrovolníky bylo nečekané, jak moc rozvinuté jsou technologie nejen ve škole, jako například projektory nebo počítačová učebna, ale celkově i například televize, které byly v domácnostech běžné, anebo mobilní telefony na úrovni našich.

*„Pro mě to bylo obrovský překvapení. Já jsem věděl, že tam mají počítačovou učebnu, ale čekal jsem, že tam bude jeden počítač, na který budou všichni koukat, ale oni tam měli prostě notebooky, to jsem nečekal.“ (Petr)*

Většinu respondentů ohromilo, jak dobré mají lidé vybavení, co se technologií týče. Na druhou stranu zde neměli základní občanskou vybavenost.

*„... tam chytneš 4G internet na nejvyšším kopci, některý ty děti měly stejně dobrej telefon jak my, ale na druhou stranu víš, že nemají vybudovanou infrastrukturu, vodovody, záchody a tak, takový to co my bychom si řekli, tak hlavně se potřebuju jako vysprchovat a mít nějakou jako hygienu a telefon je to poslední, co řeším, ale tam to je jinak nastavený asi jako.“ (Jiřina)*

---

<sup>5</sup> První stupeň má třídy v nově postavené budově školy.

*„Oni takhle na tom severu mají záchody jako díru v zemi, takový kadibudky, myjou a čistí si zuby venku. Já jsem si myslela, že to budou mít zabudovaný už jako dovnitř. A když jsme spali u té malý holčičky, tak jsme měli problém najít vypínač na světlo a pak jsme zjistili, že oni jim tam visí takový dráty a oni je vždycky nějak jenom rozpojí. Takže to mi třeba jako překvapilo, že potom tam v noci když jako se ti chce čůrat, tak si rozsvítím tak, že tam začnu spojovat dráty, to jako úplně nevím.“ (Justýna)*

Stereotyp, že moderní technologie nemají místo v rozvojových zemích a v chudých domácnostech, byl dozajista vyvrácen. Všichni očekávali, že když není základní vybavenost, nemohou tu být moderní technologie, tedy postupný vývoj, takový jako byl u nás, nejprve zavedení infrastruktury a poté přichází technologie, jako jsou mobilní telefony.

Co se týče domů, které dobrovolníci navštívili, nejvíce je udivovalo, jak jsou tyto domy velké, mají velmi vybavené kuchyně a oproti tomu víceméně žádný nábytek v ostatních místnostech. Nezvyklé také bylo, že domy mají letní a zimní část. Zimní je kvůli teplu, které poskytuje dobytek, ve spodním patře. I přesto, že dobrovolníci místní domy nazývali spíš chýše, byly domy nečekaně velké a měly víc než jedno patro. Tím se vyvrátil stereotyp, že v chudých zemích jsou jen malé a nízké domky.

*„Byla jsem na návštěvě u jednoho bývalého studenta u jeho rodiny a on říkal, že patří jako do vyšší třídy, což znamená, že by měli být bohatší. No na naše poměry ten dům nevypadal úplně teda. Spíš taková rozbořenina, ale byl velkej a měli tam aj nějaký ten dobytek a mně se líbilo, že tam žili asi tři generace pospolu. Moc místností tam neměli, spíš jako takovej prostor na ukládání.“ (Dorota)*

*„Vlastně se mi líbilo, že tam nemají moc věcí, že to mají úplně jednoduše, že sedíš na zemi a máš tam ty podobný lavice, jako jsou ve škole, akorát jsou třeba malovaný ručně a ty kuchyně, ty byly zase naopak hodně vybavený a hodně plný toho mosaznýho nebo cínovýho nádobí a pak taková jako pícka. Žijou hodně s těma zvířatama na blízku a ty záchody teda fakt jsou docela divoký, musí si chodit pro tu vodu kousek do vesnice, takže tam není ten komfort, jako jsme měli my ve škole, to prostě není v běžných rodinách. A překvapilo mě, že mají ty střechy hliněný a to nám vysvětlovali, že tam moc neprší, takže oni to můžou mít z nepálených cihel a teď jak se mění klima tak s tím začínají mít problém a bude se to muset stavět trochu jinak.“ (Linda, viz příloha č. 3.12)*

#### **4.4.2 Generační rozdíl**

Následující stereotyp souvisí částečně i s technologiemi. Dalším překvapením pro dobrovolníky bylo, jak velký je rozdíl mezi generacemi a jak velký vliv na to má internet a moderní technologie. Dobrovolníci si představovali, že to v Mulbekhu bude vypadat velmi tradičně, tak jako to v Mulbekhu donedávna bylo. Starší generace lidí se stále drží svého tradičního oblékání a chování, ale mezi mladými to již takto nefunguje. Mla-

dí se snaží být moderní, tradiční oblečení nosí pouze příležitostně, jinak se oblékají jako my a díky přístupu k internetu sledují i stejné seriály a podobně. Mají více příležitostí a využívají je. Proto generační rozdíl, kterému velmi pomohly právě tyto technologie a snaha napodobovat to, co je vidět v televizích a mediích, je nesrovnatelně větší, než na jaký jsme zvyklí v Evropě. Do vesnic jako je tato přišla elektřina a s ní i rovnou například mobilní telefony, takže stereotyp postupného vývoje tady neplatí. Do nedávna nebyla elektřina v domácnostech Ladakhu vůbec běžná, do roku 2012 fungovala elektřina dvě hodiny denně. Nyní již funguje běžně všude, ovšem s mírnými výpadky tak na jeden až dva dny.

*„Ta starší generace chodí víc v tradičnějším oblečení a drží se těch svých věcí, ať už to je jako mluvení s pohlavíma nebo právě to tradiční rozdělení rolí a u těch ex studentů, kteří objevují ten svět a dostávají se na ty univerzity a tak podobně, je vidět, že by některý věci chtěli jinak, ať už domluvený sňatky nebo pracovat až později nebo bavit se i s těma holkama a tak.“ (Margaret)*

*„Tím jak ta mladá generace má přístup k elektřině a jako k informacím na internetu, tak jsem měla pocit v něčem, že oni se fakt snaží žít hodně podobně jako u nás, jako ty teenageři a myslím si, že to pak musí být ve velkém kontrastu, jak to tam bylo dřív oproti jejich rodičům a prarodičům, tam je to velikánský skok, který my jsme dělali já nevím... v průběhu tří až čtyř generací a oni to tady vlastně mají během jediné generace.“ (Linda)*

## **4.5 Buddhismus**

### **4.5.1 Náboženství vs. filozofie**

To, zda je buddhismus náboženství nebo filozofie, či úplně něco jiného, je otázka, na kterou má mnoho lidí odlišné názory. Mezi dobrovolníky rozhodně panuje názor, že buddhismus je filozofie. Jak jsem již zmínila v teoretické části, to k čemu se jedinec přikloní, záleží především na tom, jak chápe náboženství. Dobrovolníci porovnávali buddhismus s křesťanstvím a zdůrazňovali rozdíly mezi nimi. Přičemž hlavně zmiňována byla absence boha v buddhismu. Velmi často se také mluvilo o absenci příkazů, co se smí a co ne a dalších omezeních. Dobrovolníci, kteří mluvili o buddhismu jako o náboženství, ho označovali jako náboženství velmi sympatické a přátelské k lidem.

Pojem náboženství byl zformován křesťanským vlivem, což vyústilo v to, že se slovo „náboženství“ používá jako synonymum slova „křesťanství“ (Kostičová 2020:8).

*„Mně buddhismus připadal jako takový to klidný náboženství, ale po návštěvě tý Indie mi přijde spíš jako taková filozofie než jako náboženství, protože tam ani nemáš boha a to je definice náboženství, takže trochu jsem změnila ten názor.“ (Judita)*

*„... to je jako spíš filozofickej směr, než klasický náboženství, tak jak ho známe z křesťanství nebo tak.“ (Margaret)*

Buddhismus skrze Smartův koncept sedmidimenzionálního modelu, splňuje všechny tyto dimenze. O existenci budhistické mytologie, kosmologie a nauce nemůže být pochyb. Svátků a rituálů je v buddhismu také mnoho. Etické, zkušenostní a materiální dimenzi budu věnovat velkou část této kapitoly.

Mezi dobrovolníky panovala tendence k idealizaci buddhismu a celé této kultury. Proto někteří zažili doslova zklamání, když se setkali s realitou. Respondenti si představovali buddhisty jako extrémně moudré, velmi spirituálně založené a hlavně bezchybné. To odpovídá západnímu chápání Indie jako „mystického východu“ dle Kinga. *„Člověk to má zafixovaný, že ty lidi tam budou hodně takový spirituální“ (Vendelín)* Pojem „spiritualita“ můžeme chápat jako synonymum k Smartově zkušenostní dimenzi, jedná se o osobní prožívání a potřeby (Kostičová 2020:6).

Po té pro ně byl šok, když si uvědomili, že to tak není a že se může stát, že někdo něco neví, popřípadě něco poruší nebo udělá špatně. Další stereotyp, který se během pobytu změnil, byl, že buddhisté velmi často meditují.

Idealizace indigenních a historických kultur není nic neobvyklého. Lidé v těchto kulturách spatřují původní harmonický a zdravý způsob života. Indie takto bývá chápána jako kultura, která upřednostnila rozvoj spirituality a moudrosti oproti technologickému pokroku (Kostičová 2020:57).

#### **4.5.2 Moudrost**

*„Měl jsem představu, že to mají promyšlený, jak to funguje a proč tohle a proč tamto a tam to byl šok, že prostě ani náhodou, že tam to ty lidi berou jako součást kultury a co se kdy dělá, chovat se slušně to je součást tradice, protože to řekl Buddha a už ty lidi nejdou jako trošku dál za tím proč to tak je.“ (Vojtěch)*

Stereotyp moudrosti, to že buddhisté vědí o buddhismu vše, všemu rozumějí a vše je jim jasné, byl idealizací. Byl velmi rychle vyvrácen, když dobrovolníci položili otázku ohledně buddhismu jedné osobě, a ta nevěděla odpověď. Souvisí to ale opět se zobecněním, tento stereotyp se často rozpadl na základě jejich jediné zkušenosti.

Hlavně mezi dobrovolníky, kteří přiznali, že o buddhismu toho před odjezdem moc nevěděli, panoval stereotyp, že buddhisté neustále sedí v lotosovém sedu a meditují. Mnoho dobrovolníků si pod pojmem buddhista představí mnicha, jehož celý svět se točí kolem buddhismu a jeho cesty ke štěstí, míru a vykoupení a stálé meditace. V této oblasti je tradicí posílat jedno dítě do kláštera, kdy rodiče rozhodnou, že se dítě stane



mnichem či mniškou, není to tedy dobrovolné rozhodnutí jedince, což může ovlivňovat jedincovu motivaci a zájem o studium buddhismu do hloubky.

*„Mě hrozně překvapilo s tou mniškou, protože jsem si myslela, že bude taková duchovní bytost a pak když jsem si s ní povídala, tak vyšlo najevo, že teda rodiče rozhodli, když jí byly tři nebo čtyři, že se stane mniškou, že to nebylo jako úplně její volba. Takže takhle nemusí ani být spokojená.“ (Linda)*

#### **4.5.3 Meditace**

Málokdo si uvědomil, že obyčejní lidé, kteří musí žít svůj život, pracovat a starat se o rodiny, nemají čas celý den sedět a meditovat. Mnoho lidí jezdí do Indie na různé jógové pobyty, někteří účastníci si také zkusili jít na lekci jógy a k jejich překvapení mnoho těchto kurzů v Lehu vedou lidé, kteří vůbec z Indie nepocházejí, protože ani jóga, kterou známe u nás v současné době, nepochází z Indie.

*„Já jsem si to tak jako naivně představovala, že budou víc meditativně založený a asi fakt to jako ten směr, který my se jim jako západáci snažíme vecpat, i když to tak reálně vůbec není. Oni mají ty svoje tradice trošku jiný, než my si představujeme, a pak my jsme hrozně překvapení, že to tak nedělají, když vlastně by to tak měli dělat. Něco jako ve stylu filmu Jíst, meditovat, milovat, to je takový to jako tohle to je Indie a tak tady budou všichni sedět v tureckém sedu a přemítat o něčem.“ (Jiřina)*

S tímto tématem i úzce souvisí rituály a uctívání. Většinou převládal právě názor, že buddhismus je více o meditaci a o nějakém stavu mysli, než o rituálech a uctívání. Ale ve skutečnosti je to kombinace obojího.

*„Hele měla jsem takovou představu, že buddhismus rovná se meditace, to že sedíš v lotosovém sedu, že seš taková trošku někde jako odpojená od takového toho fyzického života, měla jsem pocit, že ten buddhismus je víc o tom vnitřním prožíváním a vnitřním nastavení než o tom vnějším jako slavení a uctívání, že jsem byla nějakým způsobem překvapená že to není o tom stavu mysli, což pro mě tady ten buddhismus představuje.“ (Linda)*

*„Překvapilo mě, že oni chodí do těch svých svatyň, kde to mají hodně vyzdobený a jak to chodí uctívat, to mě překvapilo, že takhle to znám jako z kostelů, ale nevěděla jsem, že to takhle je i tady.“ (Angelína)*

Buddhisté chodí pokládat květiny, jídlo a další dary k obrazům a sochám do buddhistických chrámů. Toto chování přisuzovali dobrovolníci spíše ostatním náboženstvím. Pro některé respondenty to bylo velkým zklamáním. Hlavně z toho důvodu, že chudé rodiny dávají peníze právě takovýmto posvátným místům, místo toho aby je vložili do svých dětí.

*„Tam ty lidi chodí dávat drobné na příspěvní klášterům a tam jim za to požehnají a oni se potom cítí líp, ale zároveň jsou to lidi, který nemůžou zaplatit školný svým dětem.“  
(Erika)*

#### **4.5.4 Materiální strana buddhismu**

To, že je Mulbekh budhistická vesnice, je vidět na každém kroku, jak někteří respondenti zmínili. I přesto, že se o náboženství jako takové nezajímají a víceméně o něm nic nevěděli, dokázali poznat na první pohled, že Mulbekh je budhistická vesnice. *„No oni tam staví obrovskýho zlatýho Buddhu, tak to bych to poznal i já, jako člověk co se na-prosto o náboženství nezajímá.“ (Petr)*

Co se týče představ o této materiální stránce buddhismu, jeho předmětů a staveb, dělí se dobrovolníci na dvě skupiny: pro jednu bylo překvapivé kolik takových předmětů a staveb v Mulbekhu je, a pro druhou naopak jak málo jich tam je.

*„Tam jsou úplně všude ty jejich mlýnky a úplně všichni kolem nich chodí. Pak jsou všude ty šály a praporky a samozřejmě tam je taky Chamba.“ (Judita)*

*„Člověk si myslí, že tam za každým rohem bude Buddha a ono ne.“ (Vojtěch)*

Mulbekh je plný modlitebních praporků a vlaječek. Modlitební praporky mají nejčastěji pět barev. Modrou, bílou, červenou, zelenou a žlutou a jsou vedle sebe věšeny v tomto pořadí. Tyto praporky jsou zavěšovány na různá posvátná místa a mají přinášet štěstí a zdraví (viz příloha č. 3.13). Modlitební mlýnky, které bývají umístěny v řadách například u klášterů, obsahují uvnitř mantru napsanou na papíru a musí se roztočit v pravotočivém směru. V Mulbekhu a také všude po Ladakhu se dá najít mnoho stup, malinkých stánků, u kterých často bývají jak praporky, tak mlýnky. V Mulbekhu se také aktuálně staví socha Buddhy, která by měla měřit přes třicet metrů. A právě v Mulbekhu najdeme taky prastarou sochu Chamby, která je vytesaná do kamene přímo u silnice v Mulbekhu (viz příloha č. 3.14).

#### **4.6 Etika/morálka/pravidla**

Tato kategorie pro mne byla asi nejtěžší v tom, jak ji uchopit s nadhledem a nepromítat si do ní svoje zkušenosti a nesnažit se při rozhovorech od respondentů získat to, co bych chtěla slyšet, ale opravdu jejich vlastní názor bez toho, abych jim podsunula svůj.

V teoretické části jsem se věnovala také morálním zásadám v buddhismu. Tato základní pravidla byla všem známá. Některá další nám byla představena na přípravných setkáních, nejdůležitější z nich byl zákaz dotýkání mezi pohlavími a potřeba mít zahalená ramena a nohy. Pro některé respondenty bylo těžké si na tato pravidla zvykat.

*„Já jsem věděla, že oni to nedělají mezi sebou, ale nevěděla jsem, že se to bude vyžadovat od nás, u nás to je většinou jakože to je každýho věc, ale tam to takhle úplně není, protože je to může pohoršovat. Všichni jako strkají nos do toho, co děláš.“ (Jiřina)*

*„To jsem brala tak, jakože jsme ve 21. století, tak to se přece může, věděla jsem, že to je víc striktní, ale nevěděla jsem, že úplně až takhle.“ (Justýna)*

Je tedy jasné, že i buddhismus má nějakým způsobem vymezeno, co se smí a co se nesmí. Všichni počítali s tím, že to tak stoprocentně funguje, že jsou buddhisté v tomhle směru velmi vzorní. A tak bylo velkým překvapením, že to není úplně pravda.

*„Já to brala skutečně vážně, ale pak jsem tam přijela a všechno to spadlo, protože tak to mezi mladými nefungovalo potom v praxi a bylo to jiný, než říkal někdo, kdo tam jezdí deset let.“ (Erika)*

*„Já jsem si musela na začátku zvykat na ty pravidla, jak se nemůžeš ani držet za ruce na veřejnosti, ale zas mi přišlo, že jednu věc říkal (...) a pak jinou jako vidíš, ale přišlo mi to takový moc striktní ty pravidla, jako ty mladý to ne úplně dodržovali.“ (Judita)*

Po celou dobu našeho pobytu s námi trávili čas absolventi této školy, vytvářeli pro nás pro všechny program a brali nás na výlety. Také jsme s nimi mohli trávit i jejich běžný den, scházet se s jejich kamarády, trávit s nimi narozeninové oslavy a další. Bylo tedy mnoho času na to se s nimi sblížit. Vzhledem k tomu, že tito studenti byli v podobném věku jako velká část účastníků, vzniklo mnoho velkých přátelství, která drží dodnes, a nejen to. Mladší respondenti z toho důvodu, že trávili s ex studenty více času a samozřejmě toho měli i více společného, pochopili, že mezi mladými lidmi se také najdou tací, kteří svým chováním nemusí nutně kopírovat stereotypní vyobrazení vzorného buddhisty.

#### **4.6.1 Kontakt**

Dobrovolníci, kteří vyučovali mladší děti, zmiňovali, jak je překvapilo, že dívky s chlapci vůbec neměli problém se navzájem dotýkat (př. držet se za ruce), hrát si nebo si povídat. Na malé děti v tomto případě ještě není nejspíš vyvíjen takový tlak na to, tyto příkazy dodržovat, jelikož ještě nejsou ve věku, kdy by to mohlo vyústit v něco nevhodného. Naopak si děti spolu napříč skupinou hrály víc než je zvykem u nás.

*„Mě překvapilo, že u nás ve škole se většinou mladší děti nemají moc rádi mezi sebou jako holky a kluci, že prostě jsou holky sami a nechtějí si s klukama hrát. A tady my jsme hráli ty aktivní hry, tak oni se snažili a hráli dohromady a u nás ty holky ty kluky nechtějí ani potkat na tom tělocviku, natož s nima něco hrát, tak to mě mile překvapilo.“ (Kevin)*

*„Podle mě se tam holky a kluci o hodně víc kamarádili, že třeba tady jsou rozdělený a moc se spolu nebaví a tam na sebe byli všichni hrozně milí a kamarádili se a povídali si a hráli si tam spolu a nikdo se tam neměl podle mě navzájem nerad, nikdo nebyl z ničeho vynechanej.“ (Angelína)*

U dětí starších se již začínal projevovat nátlak společnosti na to, že je nevhodné, aby byla dívka sama s chlapcem, nebo aby se dotýkali. A u bývalých studentů poté dochází k tomu, že přijmou příkazy, ale zároveň využívají trochu té svobody a už se nad tím víc zamýšlejí a přizpůsobují si je podle svého vlastního uvážení.

*„Mě vlastně překvapilo, že i v téhle věkové skupině se fakt drželi holky s holkama a kluci s klukama, že fakt jako moc spolu napříč nepekli, že to jsem viděla až u těch ex studentů, že se bavili holky s klukama a tak.“ (Margaret)*

*„Jsou to teenageři, který přirozeně jsou v nějakým odporu vůči tomu starýmu, že to je asi jako všude stejný, že se musí vymezit a najít si tu svojí cestu.“ (Linda)*

#### **4.6.2 Vegetariánství**

Stereotyp, že buddhisté jsou vegetariáni, sice nebyl úplně rozšířený, ale také se objevil. Vegetariánství je ale pouze doporučované. V Mulbekhu není možnost jít si maso koupit do obchodu, proto se konzumuje maso pouze z vlastního dobytka. Proto se jí pouze občasně, přesto dle mého odhadu byla mezi ex studenty vegetariánů přibližně polovina.

*„V Mulbekhu hodně žijou na tom, co si vypěstují. Vlastně nejí ani tolik zvířat, protože by to nezvládli mít tolik zvířat doma a starat se o ně, takže jí maso většinou nějak svátečně, několik ex studentů bylo i vegetariánů, že jakoby i cílevědomě to maso nechtěli jíst.“ (Justýna)*

#### **4.6.3 Alkohol**

Pití alkoholu je mezi základními zásadami buddhismu jasně zakázané. A není ani možnost si v obchodech a většině restaurací v Ladakhu koupit alkohol. Pokud se nějaká taková restaurace najde, dají vám například pivo do hrníčku, aby nikdo nic nepoznal. Mezi mladými lidmi se alkohol opravdu nepil. Dospělí muži si alkohol dávali na různých rodinných oslavách. Já sama jsem toho byla svědkem pouze jednou a i co se týče nás dobrovolníků, alkohol byl nabídnut pouze mužům. O poznání víc mezi mladými bylo viditelné kouření. Ale to bylo pouze v případech, kdy si jedinci byli opravdu jistí, že je nemůže vidět nikdo ze starších obyvatel Mulbekhu.

*„Tam mají jiné pohled na ten alkohol a kouření, český děti všechno zkoušej a tam to tak není. Ale pak když třeba byl (...) v Česku tak tady pil piva, tak já nevím, jako to si od toho vzal pauzu nebo já fakt nevím.“ (Judita)*

*„Mě asi překvapilo, jak tam (...) byli na pivu a nějak se to jako rozneslo po celý vesnici a byl z toho obrovské poprask, že zase přijeli Češi a zase tam chlastaj a tyhle ty mají učit naše děti jo. Prostě vzbudilo to povznesení v celý vesnici. Mě přišlo zajímavý, jak oni tam vůbec nepijou alkohol a i přesto se u těch táboráků dobře bavili a strašně spontánně a to k čemu my si tady potřebujeme dát pět piv a nejlíp ještě tři vodky, tak oni tam měli za střízliva a úplně spontánní.“ (Petr)*

#### **4.7 Životní podmínky**

Mulbekh je velmi ovlivněn, jak již bylo zmíněno, náročnými podmínkami pro život. Ať už se jedná o nadmořskou výšku, dlouhé zimy nebo náročnou práci na poli a v domácnosti. Tyto těžké podmínky formují i víru těchto lidí, je tedy možné, že určité věci v buddhismu se specificky liší v Mulbekhu od ostatních buddhistických míst, vesnic a měst. Ladačané mají čtyři měsíce na to zajistit si potravu na celou dlouhou zimu, bez toho prakticky nemají šanci na přežití a tento životní styl se na nich podepisuje. Je to také například vidět na tom, že děti dostávají jméno až po dosažení šestého měsíce, s tím že dítě musí být hodně krmeno, aby náročné podmínky přežilo. Jako jedna z mála jsem dostala šanci zúčastnit se této slavnosti předávání jména a byl to jeden z nejsilnějších zážitků z celého pobytu (viz příloha č. 3.15).

*„Já jsem měla jako pocit, že ta víra je drží, aby přežili ty těžký podmínky, který oni tam mají.“ (Margaret)*

*„Hodně míst tam přestává mít vodu a on říkal, že se opravdu snaží těma modlitbama jako udržet tu vodu tam a to pro mě mělo takovej duchovní rozměr, ale takovej ten jako mají opravdu primitivní kultury jo, jakože opravdu věříš tomu, že když se budeš dobře chovat k tomu místu, tak že máš šanci to tam dobrý zachovat.“ (Linda)*

#### **4.8 Porovnání s českou kulturou**

Při střetu s novou kulturou často dochází k porovnávání s kulturou vlastní. Etnické stereotypy, tedy představy a hodnotící postoje o vlastním etniku (autostereotypy) či o jiných (heterostereotypy) jsou jedním z projevů etnocentrismu. Tyto stereotypy se navzájem podmiňují, obraz o sobě samém, svůj autostereotyp, vytváříme porovnáním sebe sama s jinými. Každý negativní stereotyp je současně myšlen (i když někdy nevědomě) jako pozitivní autostereotyp a naopak (Uhlíková, Toncrová 2001:49).

#### 4.8.1 Muži/ženy

Hodně dívek a žen dobrovolnic zažilo nějakou zkušenost, která jim připomněla, že všude na světě není samozřejmá rovnoprávnost mužů a žen. Někdy to byly maličkosti, kdy jsme viděly nebo zažily něco, na co nejsme zvyklé, co nám připomnělo, že ne všude se na ženy nahlíží s úctou, ne všude si lidé váží toho, co žena dělá a může být v porovnání s muži vnímána jako podřadnější. K tomuto příkladu by se daly uvést místní venkovní lázně, kde pro dívky je speciálně vybetonovaná vana obehnaná zdí, zatímco muži můžou chodit před ženami do otevřených jezírek polonazí a nepůsobí to žádné problémy.

V Mulbekhu ženy nemají pračky, myčky, vysavače, vařiče, nemají ani v domácnosti vodu a zároveň se musí starat o děti a pracovat na poli, starat se o dobytek atp. Takto to samozřejmě bylo dříve i u nás, ale je to tak vzdálené, že si nedokážeme již představit, to neskutečné množství práce, co musí žena na takovýchto místech zvládnout. A o to víc je pro nás nepřijatelné, že místní žena nemůže s mužem ani sedět u stolu. Mnoho dívek si tady uvědomilo, i když samozřejmě stále ani u nás není stoprocentní rovnocennost mužů a žen a stále jsou věci, se kterými tady nejsme spokojené, že by si měly vážít toho, co mají.

*„Ta rodina fungovala neuvěřitelně patriarchálně. My jsme měli tu čest jako hosti, že budeme jíst v jídelně, ženy a děti jedly v kuchyni na zemi a my jsme měli koberce, polštáře a tak a já jsem tam byla se samýma chlapama a když se třeba ptali, jestli chci přidat, tak se nezeptali mě, ale zeptali se muže, který rozhodoval, co já si dám. Oni mě vůbec nebrali jako rovnocenného partnera, to bylo poprvé, když jsem se s tím takhle setkala. Bylo to pro mě hrozně bolestivý vidět, jak žijou jiný ženy a že bych takhle mohla žít taky, kdybych se narodila někde jinde a vůbec mi to hlava nebrala, že na základě toho, že jsem žena, tak nejsem nic.“ (Erika)*

*„Vystoupila stará paní a evidentně manžel a syn a ta paní seděla na zemi, měla narvanou nůši a nemohla se zvednout, jak to měla těžký, tak oni ji zvedli a pak na ní jen koukali, jak jde. I když jsem věděla, že to tak je, tak to bylo drsný, to fakt vidět.“ (Margaret)*

*„Tam hodně platí taková ta nadřazenost mužů. Holky se tam vnímají furt trošku jinak než kluci. Podle mě tam furt je taková ta holčičí poslušnost, že většinou holka má takový věci jasný co se od ní očekává a co prostě musí splnit.“ (Justýna)*

#### 4.8.2 Přátelskost

Při srovnávání cizí kultury s vlastní bývá většinou autostereotyp pozitivní a probíhá určitá idealizace vlastní kultury, heteostereotypy spíše bývají kritické a dochází k odsouzení odlišné skupiny. Dobrovolníci naopak velmi kritizují českou společnost a idealizují si ladackou.

*„Lidi jak se tam chovají, je to jako úplně jiný, mají jiný návyky než my, určitě jsou mnohem přátelštější a takový otevřený a působí a jsou strašně jako rodinná komunita, že jsou hrozně všichni semklý a strašně si pomáhají, což si myslím, že u nás strašně chybí.“ (Justýna)*

*„Mě asi hodně překvapilo, jak milí tam všichni byli, jak ty děti na nás vždycky pokřikovaly Good morning Ma’am a Sir, takže to jsem vůbec nečekala a to jsem byla třeba jen o pár let starší než oni a někdy třeba i mladší. Všichni si chtějí s tebou popovídat, i když třeba neumí dobře anglicky, a to mě taky překvapilo, že tam mluví všichni docela dobře anglicky a jak ta komunita všichni se vlastně znali.“ (Angelína)*

Respondenti často mluvili o Mulbekhu jako celku a opět docházelo k opomínání individuálních vlastností, což vedlo i k tomu, že se během pobytu vytvořilo několik stereotypů. Jeden z nich je představa o tom, že jsou všichni extrémně milí a přátelští. V tomto případě se jedná o velké zobecnění, protože jsme neměli možnost setkat se se všemi lidmi v Mulbekhu. Dle mého názoru se jedná o efekt prvního dojmu, tedy že vám vždy a všude nabídnou čaj a sušenku. Je třeba neplést si výchovu místních k dodržování určitých tradic s tím, že jsou ti lidé přátelští a milí. Všichni byli velmi obětaví a byl tam velmi komunitní přístup. To vše v porovnání s Českou republikou a českými městy je určitě pravda, ale myslím si, že v mnoha vesnicích i u nás to do dnes funguje podobně.

#### **4.8.3 Přístup ke vzdělávání**

Přístup ke vzdělávání školy byl hodnocen spíše negativně. Hodně byla zmiňována nedostatečná motivace ke kreativitě, memorování, nezadávání skupinových prací a fyzické tresty. O tomto vypovídají i předměty, které děti nemají, jako právě výtvarná, hudební či tělesná výchova, tedy kreativní předměty.

*„U těch dětí mně tam vlastně asi chyběla nějaká touha po hlubším poznání, nějaká kreativita z jejich strany, ale není to nic, co bych jim vyčítala, protože to je systém a ten systém tam už je generace. A oni nejsou tak stavěný na to, aby měli vlastní hlavu a sami přemýšleli. Co hodnotím trochu negativně, tak je přístup některých místních učitelů, kteří je sem tam švíkli rákoskou a tak, protože to je něco, s čím zásadně nesouhlasím. No ale vzhledem k podmínkám tam a dejme tomu k nějaký komparaci s jinými školami, tak si myslím, že to je škola s velmi dobrou úrovní. My jsme ještě měli možnost, kromě téhle a té první v Lehu, navštívit i muslimskou školu, to bylo strašně zajímavá zkušenost a divoká a myslím si, že tahle v Mulbekhu byla pojatá víc evropsky než ta muslimská.“ (Erika)*

*„Já jsem učila dvě třídy ve školce a ty učitelky byly překvapený z toho programu, co jsme měli. Oni tam učí tím stylem, že fakt sedí a buď opisují anebo memorují a nemají to moc zábavný. A my jsme hodně hráli hry a nebylo to o tom učení.“ (Dorota)*

Obyvatelé Mulbekhu vidí ve vzdělávání smysl lepšího uplatnění a možnosti zlepšení životní úrovně. Místní lidé mají zároveň velmi silné vazby k této vesnici a rodině. Snaží se vzdělávat v nižinné Indii, aby své znalosti mohli využít k tomu, aby ulehčili práci na vesnici.

*„To se mi hodně líbí, že oni hodně drží pohromadě, vysvětluju si to tím, že v těch drsných podmínkách, kde jako jeden nepřezije, tak jsou zvyklí být spolu a slavit spolu a pomáhat si.“ (Vojtěch)*

V tomto případě se jedná o negativní autostereotyp, tedy, že české děti si neváží studia a vzdělávání, a naproti tomu pozitivní heterostereotyp, že všechny děti v Indii si vzdělávání váží a chtějí se vzdělávat.

*„U nás to je tak, že musím do školy, protože moji rodiče ode mě očekávají, že budu mít tady tuhle známku nebo prostě musím, protože to je povinná školní docházka. Tam je to v tom smyslu, že ty děti se chtějí vzdělat, aby se mohly v životě někam posunout a jakoby měly větší rozhled. Mnohem víc si toho váží, než my, který máme mnohem lepší vzdělávání a máme víc prostředků, než ty děti z Indie.“ (Justýna)*

*„Oni mají většinou fakt hodně velké respekt z učitelů, že to jsem byla fakt překvapená, že mě to až dojalo, když jsme viděla, jak se chovají. Mě překvapil ten rozdíl mezi Evropou a tady Indií, kde respektují to vědění a fakt se snaží se i něco naučit.“ (Judita)*

#### **4.8.4 Volný čas v přírodě**

Velmi pozitivně bylo hodnoceno to, že i když obyvatelé Mulbekhu dnes už mají možnosti a moderní technologie, na rozdíl od Čechů se snaží trávit čas venku a ve společnosti, například nekoukají na mobilní telefon, jak je zvykem u nás. Dalo by se to také považovat za stereotyp, který se tam vytvořil, jelikož netušíme, jak to funguje běžně, když tam nejsme my.

*„Co jsem třeba vůbec nečekal, že ty děti i dospěláci místo toho, aby byli na televizi, i když tam měli televizi, tak si třeba jako hráli deskový hry nebo byli venku.“ (Kevin)*

#### **4.8.5 Nevděčnost Čechů**

Mnoho dobrovolníků si velmi vážilo skromnosti místních obyvatel, což opět porovnávali s Českou republikou. V Mulbekhu stačí k životu opravdu málo a v Evropě si nikdo neváží toho, co má, jsou tu všichni rozmazlení a nevděční. Další stereotyp, který byl vytvořen, je právě všeobecná spokojenost místních obyvatel. Nikdo z nás se totiž například nebavil s ženou v domácnosti, nemůžeme tedy říct, že by tam všichni byli naprosto spokojení. Ale je pravda, že všichni ex studenti říkali, že tam chtějí žít i přesto, že vědí, jak to vypadá a funguje jinde, a stejně se rozhodnou pro tento náročný životní styl.



Oproti očekávání, že se například raději odstěhují do měst, kde je větší perspektiva k zaměstnání a více možností pro méně fyzicky náročnou práci.

*„Fakt bylo vidět, jak jsou ty lidi spokojený a tady jsou lidi furt nespokojený, že prostě tady ještě támhle ten telefon by byl možná lepší a tam oni si plácali bahno s hlinou a byli prostě spokojený.“ (Jiřina)*

*„Jsou to lidi, kteří žijou pro druhý, dali by všechno, i když sami nemají nic. Setkat se s tím, kdy by pro tebe udělali první poslední, přestože já jsem byla jednoznačně v pozici, kdy jsem měla toho víc, tak mi přišlo hrozně zajímavý a taková facka velká jako naší společnosti.“ (Erika)*

*„Já jsem tam přijel a říkal jsem si, ty kráso, my tady máme takových věcí, prostě všechno a nikdo si toho vůbec neváží. Oni vlastně nevydělávají ani setinu toho, co máme tady, ale furt chodí a smějou se.“ (Petr)*

#### **4.9 Média**

V dnešní době mají média významný vliv. Zvláště v případech, se kterými jedinec nemá vlastní zkušenost, je velmi pravděpodobné, že jako realitu přijme to, co je nabízeno médiu. Domnívám se, že hodně z výše zmíněných stereotypů bylo vytvořeno právě díky různým filmům, dokumentům a mediální prezentaci dobrovolnictví v rozvojových zemích. Prezentace médií podle mě měla velký vliv na představy o Indii, i když si to většína dobrovolníků neuvědomuje. Někteří dobrovolníci ale sami uvedli, že zkreslenou představu měli například z dokumentárních filmů od Wiliama Poltikoviče anebo prostřednictvím filmu *Jíst, meditovat, milovat* a dalších.

## 5 Závěr

Cestu všichni respondenti hodnotili velmi pozitivně. Pobyt byl plný překvapení a nezapomenutelných zážitků, většina z nich byla kladná, ale zažili jsme i náročnější dny. Na určité věci bylo potřeba si zvyknout a byly i chvíle, kdy si účastníci opravdu změřili svoje síly. Kromě toho, že poznali novou kulturu a nové lidi, dokázali se oprostít od všeho zbytečného, zamyslet se nad svými hodnotami a přehodnotit některé své názory.

Co se týče motivace dobrovolníků, k mému vlastnímu překvapení šlo hlavně o poznání cizí kultury a získání nových zážitků: až jako poslední, pokud vůbec, se projevila motivace někomu pomoci. Ukázalo se tedy, že motivy mých respondentů nebyly čistě altruistické. Následně jsem se zaměřila na stereotypy o rozvojových zemích na příkladu Indie. V této kategorii se objevovalo před odjezdem mnoho stereotypů, mezi něž patří nebezpečí, špína a chudoba. Všichni respondenti se v Indii cítili velmi bezpečně. Stereotyp Indie jako špinavé a chudé se na jednu stranu potvrdil, ale zároveň i vyvrátil. To souvisí s velmi častou generalizací Indie jako celku. Jak se ukázalo, stereotypy mohou být i pravdivé. V hlavním městě Indie se tyto dva stereotypy potvrdily, ovšem na severu Indie to takto vůbec nebylo, což vedlo i některé dobrovolníky k uvědomění si těchto stereotypů. Další ze stereotypů, který se vyvrátil, se týkal školy v rozvojové zemi. Pro dobrovolníky bylo velkým překvapením, jak byla škola velká a vybavená. Toto se vztahuje také k technologickému vybavení nejen školy, ale i místních domácností, což bylo také nečekané. Dále jsem se krátce zabývala generačním rozdílem, souvisejícím s nedávným příchodem elektřiny a moderních technologií do této vesnice, což dobrovolníky také zaskočilo.

Věnovala jsem se i představě, co to je náboženství a buddhismus. Mnoho dobrovolníků mělo představu o buddhistech jako moudrých, velmi spirituálně založených a často meditujících osob. K tomu se také vztahuje překvapení nad materiální stránkou buddhismu, uctíváním a rituály. Dobrovolníci měli představu, že buddhismus je založen na vnitřním prožívání. Uctívání, rituály a podobně přisuzovali spíše ostatním náboženstvím, přičemž mnoho dobrovolníků buddhismus za náboženství vůbec nepovažuje. Další ze stereotypů o buddhistech byl, že jsou velmi vzorní a drží se svých tradic a buddhistických zásad, což, jak se ukázalo, mezi mladými buddhisty nemusí být zcela pravdivé, hlavně co se týče alkoholu, cigaret či fyzického kontaktu mezi pohlavími.

Objevila se také velká tendence porovnávat tamní kulturu s kulturou českou. V této kategorii byla viditelná idealizace místních lidí a naopak stereotypní odsuzování kultury naší. Velmi vychvalovaný byl přístup místních dětí ke vzdělávání, vděčnost, přátelskost

a trávení času v přírodě. Z čehož vznikly nové stereotypy a zobecnění na celou místní komunitu. Naopak byl v tomto ohledu velmi znepokojivý, především pro dobrovolnice, vztah a chování k místním ženám.

Původně jsem chtěla do Indie o prázdninách 2020 vyrazit znovu a provést rozhovory s dobrovolníky před odjezdem a po odjezdu, což by mi mohlo ukázat tyto stereotypy důkladněji, bylo by lépe vidět porovnání a dobrovolníci by si pamatovali více detailů. Ovšem to mi bohužel nebylo umožněno v důsledku pandemie Covid-19.

Můj výzkum ukázal, že se mezi dobrovolníky objevilo hodně stereotypů. Mnoho se jich v průběhu pobytu vyvrátilo, několik potvrdilo a další se pro změnu vytvořily. Cestování tedy může být způsob jak zbourat stereotypy. Ale zároveň se prokázalo, že je potřeba mít velmi blízký kontakt s místními lidmi, abychom se dokázali přes původní představy přenést. Mnoho dobrovolníků udržuje dlouhodobý kontakt s někým z tamních obyvatel i po skončení dobrovolnictví. K těmto závěrům dospěli též Wearing s Grabowskim (2011) a McIntosh se Zahrou (2008). Stereotypy tedy lze vyvrátit krátkodobou dobrovolnickou zkušeností, ale závisí to na intenzitě kontaktu s místními obyvateli. Toto potvrzuje například i fakt, že určité stereotypy se vyvrátily pouze mladým dívkám, které byly v o něco bližším kontaktu s absolventy místní školy než ostatní respondenti. Byly to především stereotypy týkající se morálních zásad a představy vzorného buddhisty.

Tyto blízké a dlouhodobé vztahy také ukazují, že dobrovolníci byli přijati hostitelskou komunitou. Dobrovolníci porovnávali vlastní kulturu s tamní a zamýšleli se nad důvody rozdílností těchto kultur. Snažili se na to nahlížet objektivně a respektovali hodnoty této kultury, díky čemuž došlo k odpoutání od mnoha stereotypů a předsudků a k mezikulturnímu porozumění.

Myslím si, že je potřeba negeneralizovat, vytvářet si vlastní názory a nesoudit cizí kultury na základě stereotypů. Zároveň věřím, že je důležité uvědomit si, že tyto stereotypy máme, zamyslet se nad tím, proč máme určitý názor a uvědomit si, jak to ovlivňuje naše myšlení a rozhodování.

## 6 Zdroje

BARTMIŃSKI, Jerzy. 2016. *Jazyk v kontextu kultury: dvanáct statí z lublinské kognitivní etnolingvistiky*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3406-7.

BENSON, Angela M. 2011. *Theory and practice in Volunteer Tourism: Theoretical frameworks and practical applications*. London: Routledge. ISBN 0-203-85426-8.

BERNARD, H. Russell. 2006. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. 4 ed. Lanham, MD; Oxford: AltaMira Press. ISBN 0-7591-0869-2.

BOWEN, John R., 2015. *Religions in Practice: An Approach to the Anthropology of Religion*. B.m.: Routledge. ISBN 9781138221123.

BURTON, Graeme; JIRÁK, Jan. 2001. *Úvod do studia médií*. 1. vydání. Brno: Barrister. ISBN 80-85947-67-6.

ERIKSEN, Thomas H. 2008. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-465-6.

FÁREK, Martin. 2014. *Indie očima Evropanů: konceptualizace náboženství v teologii a orientalistice*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2760-1.

FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes. ISBN 978-80-903696-8-9.

GERBNER, George, Larry GROSS, Michael MORGAN, Nancy SIGNORIELLI a SHANAHAN. 2002. *Growing Up with Television: Cultivation Processes*. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. ISBN 9781410602428.

HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.

HERSKOVITS, Melville J. 1938. *Acculturation: The Study of Culture Contact*. New York; Redfield, R. – Linton, R. – Herskovits, M. J.: A Memorandum on the Study of Acculturation. *American Anthropologist*, 38, 1936, č. 1; Siegel, O.: *Acculturation*. Stanford. ISBN 978-08-4461-235-5.

HOLBA, Jiří. 2008. Buddhismus: Historie, nauky a praxe. In: FÁREK, Martin. *Základy religionistiky: světová náboženství, nová náboženská hnutí a religionistika: studijní texty pro pedagogy*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-090-3.

IVANKOVIČOVÁ, Katica. 2006. Stereotypy o Čechách a české kultuře a recepce české literatury 20. století v Chorvatsku. In: FEDROVÁ, Stanislava, ed. *Hodnoty a hranice: svět v české literatuře, česká literatura ve světě: sborník příspěvků z III. kongresu světové literárněvědné bohemistiky*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR. 691 s. Edice K; sv. 11. ISBN 80-85778-51-3. s 155–164.

- JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. 2010. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4.
- KARLOVÁ, Jana. 2014. *Domov, identita a světonázor jako součást transkulturní komunikace*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress. ISBN 978-80-87853-19-1.
- KOLMAŠ, Josef, MALINA, Jaroslav, ed. 2002. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, ISBN 80-210-2887-4.
- KREISSLEROVÁ, Sandra. 2014. Etnicita a etnický konflikt z pohledu sociálních věd. In: ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2583-6.
- KŘÍŽEK, Felix a Josef NEUFUS. 2011. *Moderní hotelový management: nejnovější poznatky a trendy v řízení hotelů: komplexní informace o hotelovém provozu a jeho organizaci: optimalizace provozu s ohledem na ekologii a etiku: případové studie a příklady*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3868-0.
- MCINTOSH Alison J. a Anne ZAHRA. 2008. Journeys for experience: the experiences of volunteer tourists in indigenous community in developer nation a case study of New Zeland. In: Lyons, Kevin a Stephen, Wearing. *Journeys of discovery in volunteer tourism: International Case Study Perspectives*. S. 166–179 UK: Cabi International, ISBN 978-1-84593-380-7.
- MERTON, Robert. K. a Patricia L. KENDALL. 1946. "The Focused Interview." *American Journal of Sociology*. ISBN-13 978-0029209868.
- MIČIENKA, Marek a Jan JIRÁK. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-315-4.
- MIŠOVIČ, Ján. 2019. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon. ISBN 978-80-7419-285-2.
- MUSTONEN, Pekka. 2006. Volunteer Tourism: Postmodern Pilgrimage?, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 3:3, 160–177. DOI: 10.1080/14766820608668493
- PROCHÁZKA, Leopold. 1926. *Základní kniha buddhismu: Buddha a jeho učení*. Olomouc: Fontána. ISBN 80-86179-97-4.
- PRŮCHA, Jan. 2010. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-709-1.
- REJZEK, Jiří. 2001. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda. ISBN 80-85927-85-3.
- SAID, Edward W. 2008. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka. ISBN 978-80-7185-921-5.
- SINGH JINA, Prim. 1998. *Ladakh the land and the people*. 2nd. New Delhi: Indus Publishing company. ISBN 8178354373.

SLOBODNÍK, Martin. 1999. Tibetský buddhismus jako žité náboženstvo. In: BĚLKA, Luboš a Milan KOVÁČ, ed. *Normativní a žité náboženství*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2047-4.s125-136.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Přeložil Stanislav JEŽEK. Brno: Sdružení Podané ruce. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Kritéria kvality kvalitativního výzkumu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TOUŠEK, Ladislav. 2012. Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie. In: *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*, edit. Tomáš Hirt. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0122-2.

UHLÍKOVÁ, Lucie a Marta TONCROVÁ, ed. 2001. *Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů: [sborník ze stejnojmenného semináře konaného dne 23. října 2000 v Brně]*. Brno: Etnologický ústav AV ČR. ISBN 80-85010-34-8.

VÁCLAVÍK, David. 2014. *Religionistická typologie a taxonomie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-7099-8.

VÁNĚ, Jan. 2014. Sociologie náboženství: Soudobé trendy. In: ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2583-6.

VOJTÍŠEK, Petr. 2012. *Výzkumné metody: a techniky významu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní. ISBN 978-80-905109-3-7.

WEARING, Stephen a GRABOWSKI, Simone. 2011. Volunteer tourism and intercultural Exchange:exploring the Other in the experience. In: Benson, Angela M. (ed.). *Theory and practice in Volunteer Tourism: Theoretical frameworks and practical applications*. S.193-205. London: Routledge. ISBN 0-203-85426-8.

WEINEROVÁ, Renata. 2014. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2648-2.

WILLIAMS, Paul a Anthony TRIBE. 2011. *Buddhistické myšlení: úplné uvedení do indické tradice*. Praha: ExOriente. Religionistická knihovna. ISBN 978-80-904246-8-5.

## 6.1 Internetové zdroje

Fritzová, Marie. 2016. Zúčastněné pozorování a rozhovor v terénní praxi [online]. [cit. 25.02.2021]. Dostupné z:

<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/22247/1/Fritzov%C3%A1.pdf>

- HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. United Nations Development Programme [online]. [cit. 01.09.2020]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/IND>
- HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. 2010. United Nations Development Programme [online]. [cit. 02.09.2020]. Dostupné z: [http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr\\_2010\\_en\\_complete\\_reprint.pdf](http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf)
- HEJNAL, Ondřej. 2012. Antropologův den mezi „Klienty represe“ [online]. [cit. 01.03.2021]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/11025/6673>
- UNICEF. Unicef India. Key data [online]. [cit. 01.09.2020]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/india/key-data>
- BRONTOSAUŘI V HIMÁLAIJÍCH. Co se podařilo [online]. [cit. 02.10.2020]. Dostupné z: <https://www.brontosaurivhimalajich.cz/co-se-podarilo>
- HANS ROSLING: Debunking third-world myths with the best stats you've ever seen - YouTube. [online]. [cit. 01.10.2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RUwS1uAdUcl>
- HISTORY OF LADAKH. [online] [cit. 1.3.2021]. Dostupné z: <https://www.tourmyindia.com/states/ladakh/brief-history-of-ladakh.html>
- JANOŠOVÁ Pavlína. Studijní text, Základy sociální psychologie: Měření postojů [online] [cit. 12.03.2021]. Dostupné z: <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5969&chapterid=6263>
- JOMTIEN, 1990. Světová deklarace vzdělání pro všechny, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. [cit. 15.10.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/svetova-deklarace-vzdelani-pro-vsechny>
- KOSTÍCOVÁ, Zuzana Marie. 2020 Současná alternativní spiritualita: vznik vývoj a základní rysy postojů. Skripta pro kurz "Náboženství v postmoderní společnosti". [online] [cit. 10.03.2021]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/199304149-Soucasna-alternativni-spiritualita.html>
- VĚDECKÉ METODY VE SPOLEČENSKÝCH VĚDÁCH [online]. [cit. 24.10. 2020]. Dostupné z: [http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/vedecke\\_metody.pdf](http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/vedecke_metody.pdf)
- ZEMÁNEK, Josef. 2007. CEVRO - Indie: rozvojová země s obrovským potenciálem. [online]. [cit. 12.11.2020]. Dostupné z: <http://www.cevro.cz/cs/194620-indie-rozvojova-zeme-obrovskym-potencialem>

## 7 Přílohy

### Příloha č. 1: Tabulky

Tabulka č. 1: Pohlaví a věk respondentů vs. veškerých účastníků

Věk	Rozhovory		Reálně	
	Ž	M	Ž	M
10-20	2	1	2	2
21-30	3	1	8	2
31-40	2	1	3	3
41+	1	1	3	1
Celkem	8	4	16	8

Tabulka č. 2: Osnova rozhovoru

TÉMA	OTÁZKY
<b>1. ÚVOD</b>  Představení  Atributy respondenta a zahřívací otázky	  Představení výzkumníka, výzkumu  Informovaný souhlas  Věk, zaměstnání, studium  Jak dlouho jsi v Indii pobýval/a?  Navštívil/a jsi už někdy v dřívě Indii?  Měl/a jsi před Indií už nějaké zkušenosti s dobrovolnictvím?  Motivace vycestovat do rozvojové země jako dobrovolník?



<p style="text-align: center;"><b>2. INDIE</b></p>	<p>Jaký byl důvod pro výběr Indie jako země pro tvé mezinárodní dobrovolnictví?</p> <p>Měl/a jsi z něčeho strach před odjezdem/ z čeho?</p> <p>Setkal/a ses během pobytu s nějakými problémy?</p> <p>Vzpomínáš si na chvíli, kdy se první den vystoupilo z letadla? Co tě zaujalo na první pohled/první dojem? Jaké byly tvoje první dny v Indii?</p> <p>Bylo pro tebe těžké adaptovat se na novou zemi/ Měl/a jsi pocit, že sis na něco musel/a zvykat?</p> <p>Jak bys v několika větách popsal/a Indii? Popsal/a bys ji takto i před odjezdem?</p> <p>Vzpomněla by sis na situaci, kdy sis uvědomil/a, že jsi opravdu v rozvojové zemi? (moment uvědomění)</p>
<p style="text-align: center;"><b>3. MULBEKH</b></p>	<p>Jaké byly tvé první dojmy po příjezdu přímo do Mulbekhu? Porovnání Delhi vs. Mulbekh.</p> <p>Vnímal/a jsi během pobytu nějaké odlišnosti mezi generacemi?</p> <p>Co jsi dělal/a ve volném čase mimo výuku?</p> <p>Byl/a jsi u někoho z dětí/učitelů/ex studentů na návštěvě doma? Co tě tam jako první zaujalo? Čeho dalšího sis tam všiml/a. Jak návštěva probíhala? Jak sis představoval/a, že to u nich bude vypadat?</p>
<p style="text-align: center;"><b>4. VÝUKA</b></p>	<p>Jak jsi čekal/a, že bude vypadat škola, ve které jsme učili? Jak vypadala ve skutečnosti?</p> <p>Jaká byla náplň tvého dobrovolnictví? /Co jsi v indii učil/a?</p> <p>Jak probíhala tvá výuka?</p> <p>Jak hodnotíš přístup dětí k výuce? / Bavilo to</p>

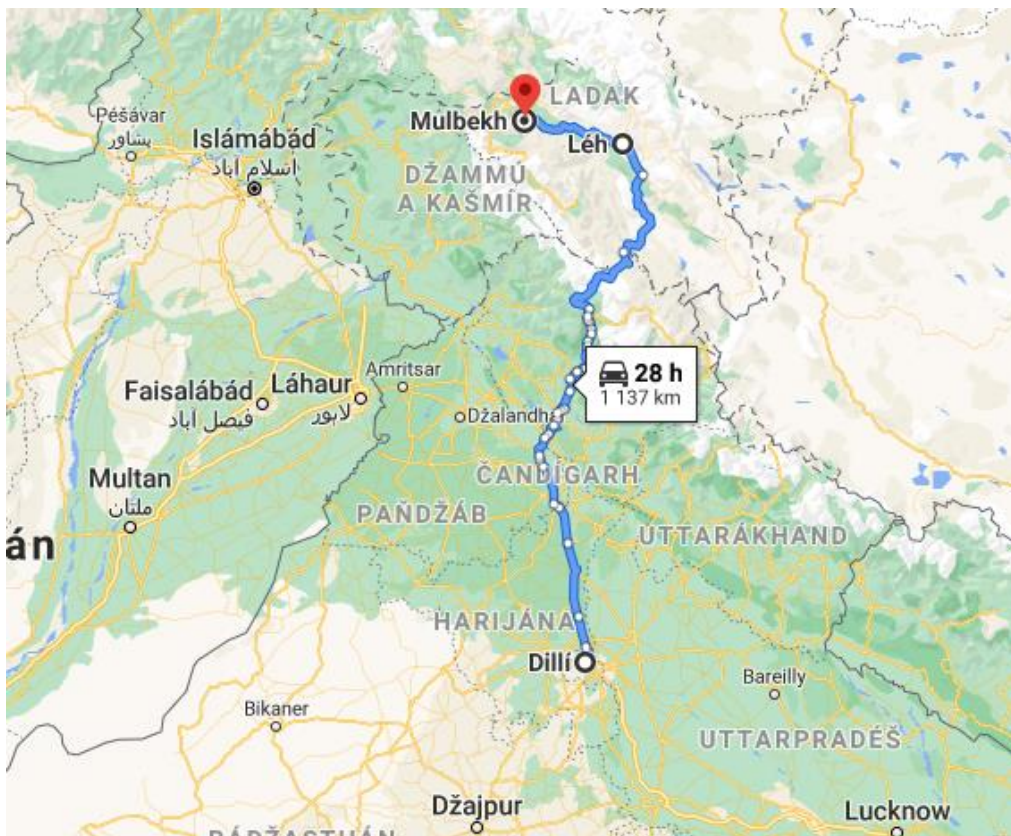
	<p>děti, šlo jim to?</p> <p>Je něco, co tě při výuce překvapilo?</p>
<b>5. BUDHISMUS</b>	<p>Jakou jsi měl/a představu o buddhismu před příjezdem do Indie?</p> <p>Byl tvůj názor na buddhismus ovlivněn tvým pobytem v Mulbekhu?</p> <p>Všiml/a sis během pobytu nějakých zvyků (tradic, chování), které tě překvapily, ale pro místní byly součástí každodennosti?</p>
<b>6. ZÁVĚR</b>	<p>Co tě během pobytu nejvíce překvapilo v rámci rozporu představa x realita?</p> <p>Filmy o Indii vs. realita</p> <p>Jak celkově hodnotíš svůj pobyt, napadá tě něco, co bys chtěl/a zmínit, k čemu jsme se nedostali, nějaký zajímavý příběh, zkušenosti.</p>

## Příloha č. 2. Mapy

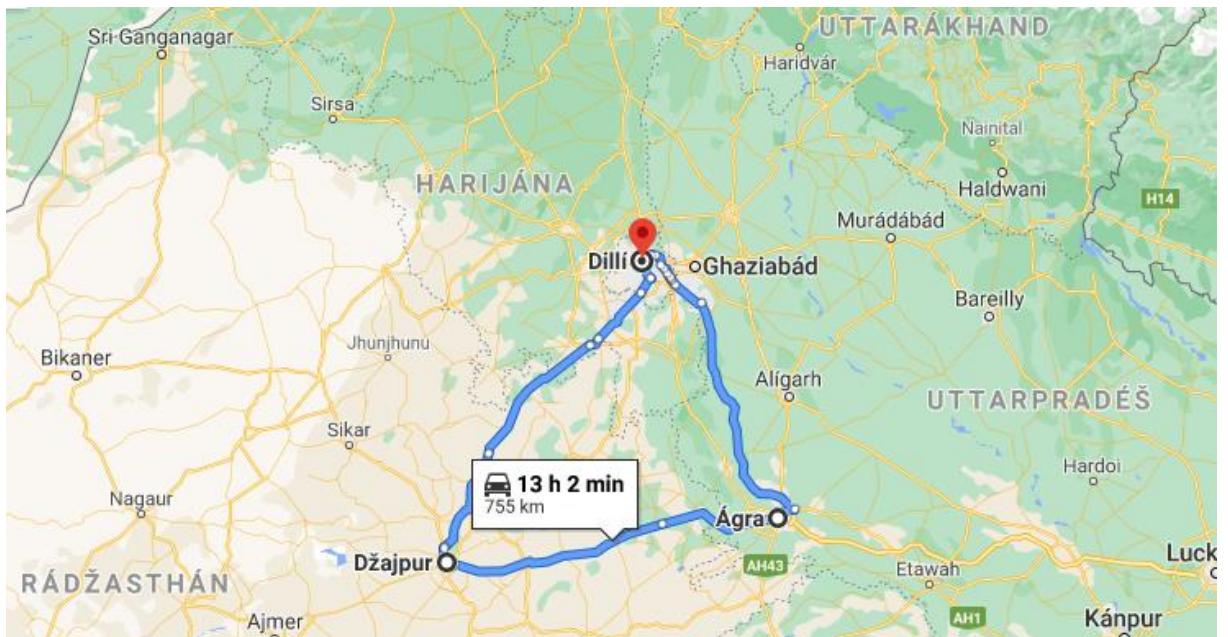
Mapa č. 1: Poloha Ladakhu



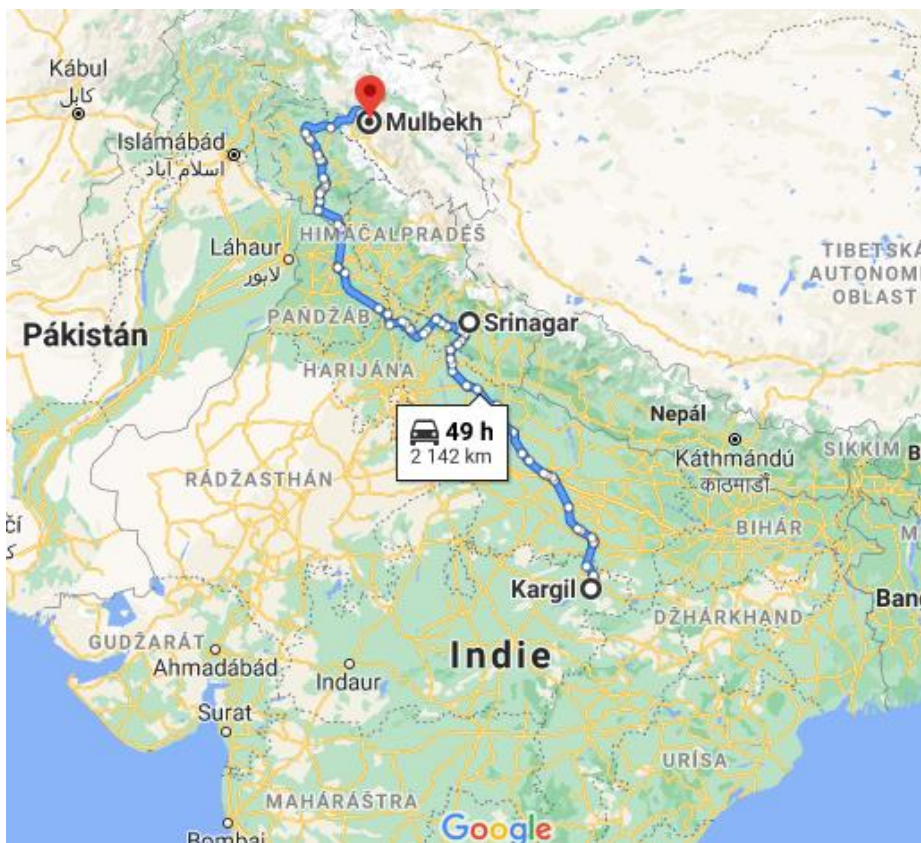
Mapa č. 2: Cesta Delhi, Leh, Mulbekh



Mapa č. 3: Agra, Džajpur, Delhi



Mapa č. 4: Cesta Mulbekh, Srinagar, Kargil



Zdroj pro mapy:

<https://www.google.cz/maps/place/Indie/@20.049159,64.4018361,4z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x30635ff06b92b791:0xd78c4fa1854213a6!8m2!3d20.593684!4d78.96288>

### Příloha č. 3 Fotografie

Fotografie č. 1: Výhled ze školního pozemku. Foto: Autor



Fotografie č. 2: Školní toaleta. Foto: Jitka Preusslerová



Fotografie č. 3: Krávy na silnici v Delhi. Foto: Jitka Preusslerová



Fotografie č. 4: Pouliční prodej v Lehu. Foto: Jitka Preusslerová



Fotografie č. 5: Odpadky na ulici. Foto: soukromý archiv Jiřího Sázela



Fotografie č. 6: Elektroinstalace. Foto: Autor



Fotografie č. 7: Výroba cihel. Foto: soukromý archiv Jiřího Sázela



Fotografie č. 8: Nová budova školy a nový internát. Foto: Kateřina Průšková





Fotografie č. 9: Nová budova internátu. Foto: Kateřina Průšková



Fotografie č. 10: Vnitřek třídy dřívě. Foto: soukromý archiv Jiřího Sázela



Fotografie č. 11: Vnitřek třídy dnes. Foto: soukromý archiv Jiřího Sázela



Fotografie č. 12: Kuchyně. Foto: Kateřina Průšková



Fotografie č. 13: Zavěšené praporky. Foto: Autor



Fotografie č. 14: Chamba. Foto: Autor



Fotografie č. 15: Oslava. Foto: Autor



## **8 Resumé**

This bachelor thesis deals with stereotypes that can be encountered among Western volunteers in Ladakh, India. The aim of this work is to find out whether stereotypes appear in individual thematic categories and subsequently to verify whether the respondents confirm or deny these stereotypes during their stay, that is, how the previous expectations and lived experiences coincide or differ. The thesis mainly focuses on stereotypes about developing countries and Buddhism. It also deals with motivation, media and comparison to Czech culture.

The theoretical part defines the basic concepts which are closely related to the topic, including stereotypes, volunteering, developing countries and religion. It also deals with the history and characteristics of India, Ladakh and Buddhism. The research part draws on qualitative fieldwork consisting of participant observation and twelve semi-structured interviews conducted with volunteers, with whom the author spent the summer of 2019 in India. The rest of the work consists of the analysis and interpretation of the data. The research has shown that many of the stereotypes have been refuted by the volunteers, some have been confirmed and several others have been created.